

Ljudski strah i industrija horor filmova

Fundak, Viktorija

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University North / Sveučilište Sjever**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:122:376001>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-08**



Repository / Repozitorij:

[University North Digital Repository](#)





**Sveučilište
Sjever**

Diplomski rad br. 053/MMD/2021

Ljudski strah i industrija horor filmova

Viktorija Fundak, 1264/336D

Varaždin, listopad 2021. godine



Sveučilište Sjever

Odjel za Multimediju

Diplomski rad br. 053/MMD/2021

Ljudski strah i industrija horor filmova

Student

Viktorija Fundak, 1264/336D

Mentor

Sead Alić, dr. sc.

Varaždin, listopad 2021. godine

Prijava diplomskog rada

Definiranje teme diplomskog rada i povjerenstva

ODJEL Odjel za multimediju

STUDIJ diplomski sveučilišni studij Multimedija

PRESTUPNIK Viktorija Fundak MATIČNI BROJ 1264/338D

DATUM 22.09.2021. KOLEGIJ Digitalna video produkcija

NASLOV RADA Ljudski strah i industrija horor filmova

NASLOV RADA NA ENGL. JEZIKU Human fear and the industry of horror movies

MENTOR Sead Alić ZVANJE prof.dr.sc.

ČLANOVI POVJERENSTVA

1. doc.art.dr.sc. Mario Periša - predsjednik
2. doc.art.dr.sc. Robert Geček - član
3. prof. dr.sc. Sead Alić - mentor
4. izv.prof.dr.sc. Petar Miličković - zamjenski član
5. _____

Zadatak diplomskog rada

BROJ 053-MMD-2021

OPIS

- Definirati pojam 'horor'
- Opisati ulogu glazbe i tišine u stvaranju atmosfere straha
- Detektirati fenomen neizvjesnosti u proizvodnji straha kod gledatelja
- Predložiti metafore kojima se dočarava zlo koje proizvodi strah
- Opisati razlike u doživljavanju straha različitim osoba
- Analizirati tehnike i naprave koje filmu koriste za proizvodnju straha
- Definirati utjecaj horor filmova na mentalno zdravlje
- Analizirati fenomen straha u različitim životnim razdobljima
- Istražiti odnos mlađe populacije prema strahu općenito i ovom filmskom žanru

ZADATAK URUČEN 28.09.2021.



[Signature]

Zahvala

Zahvaljujem se mentoru Seadu Aliću, dr. sc., na prihvaćenom mentorstvu, vodstvu i na omogućenoj punoj slobodi pisanja ovog diplomskog rada.

Također, zahvaljujem se na podršci, ohrabrivanju i strpljenju obitelji, osobito majci Renati Fundak. Posebno se zahvaljujem najboljim prijateljima Lei Carek i Nikoli Lakiću bez kojih ovaj rad ne bi bio ono što jest.

Sažetak

Ovaj diplomski rad istražuje kakav utjecaj horor filmovi imaju na čovjeka. Cilj je iznijeti karakteristike koje su odgovorne za pobuđivanje ljudskog straha kao što su kinematografija, zvuk i metafore te elemente koji utječu na stvaranje napetosti, uzbuđenja, tjeskobe i anticipacije. Obratit će se pozornost na ljudske osobine kao što su spol, dob i osobne preferencije te kako različiti ljudi različito odgovaraju na stvari, pojave i zvukove.

Radom se također pokušava potvrditi ili opovrgnuti hipoteza do čijeg će se zaključka doći mišljenjem ispitanika pomoću internetskih anketa.

Ključne riječi: *horor film, ljudski strah, metafore, kinematografija, tjeskoba*

Summary

This master's thesis explores the influence horror films have on humans. The main goal is to outline the characteristics that are responsible for inciting human fear such as cinematography, sound and metaphors and the elements that influence the creation of suspense, excitement, anxiety and anticipation. Attention will be paid to human characteristics such as gender, age and personal preferences and how different people respond to things, phenomena and sounds differently.

The purpose of this master's thesis is to prove or disapprove the hypothesis and come to a conclusion which will be formed based on the people's opinions who will go through online surveys.

Keywords: *horror film, human fear, metaphors, cinematography, anxiety*

Popis korištenih kratica

DVD Digital versatile disc

PTSP Posttraumatski stresni poremećaj

SR Startle reflex

Sadržaj

1.	Uvod.....	1
1.1.	Struktura rada	3
2.	Što je horor?.....	4
2.1.	Pravi i imaginarni horor	7
3.	Glazba i zvuk	9
3.1.	Glazba.....	11
3.2.	Tišina.....	13
4.	Neizvjesnost.....	14
4.1.	Paradoks neizvjesnosti	16
5.	Metafore koje kreiraju strah.....	18
5.1.	Zlo je dolje	19
5.2.	Zlo je mrak	21
6.	Razlike u doživljavanju horor filmova kod pojedinaca	22
6.1.	Traženje uzbuđenja	22
6.2.	Tehnike koje zastrašuju	25
6.2.1.	<i>Svjetlost i sjene</i>	25
6.2.2.	<i>Kut i plan snimanja</i>	25
6.2.3.	<i>Kuleshov efekt</i>	30
6.2.4.	<i>Spolne razlike</i>	31
6.2.5.	<i>Empatija</i>	33
7.	Mentalno zdravlje i horor filmovi.....	35
8.	Razvoj straha od djetinjstva do stare dobi	36
8.1.	Djetinjstvo	36
8.2.	Adolescencija	37
8.3.	Starija dob	37
8.4.	Neuropsihologija	38
9.	Istraživanje.....	39
9.1.	Opis metoda istraživanja	39
9.2.	Ispitanici	40
9.2.1.	<i>Opća pitanja</i>	40
9.3.	Hipoteza	41
10.	Analiza rezultata	42
11.	Diskusija	55
12.	Zaključak.....	58
13.	Literatura.....	60
	Popis slika	63
	Popis tablica	64
	Popis grafova	65
	Prilozi.....	67

1. Uvod

Horor film je podvrsta igranog filma koja zabavu definira strašenjem te izazivanjem gađenja i šoka kod publike. Cherry, kao što je spomenuto u Martinovom članku „(Zašto) volimo zastrašujuće filmove? Pregled empirijskog istraživanja psiholoških odgovora na horor filmove“, kaže da se emocije probuđuju ispreplitanjem raznih vizualnih i audio efekata koji simboliziraju motive poput krvi, natprirodnih i nenormalnih pojava te zvukova boli, smrti i nečeg nepoznatog.¹ Isti su efekti ključna prekretnica koja odvaja horor od sličnog mu roda – psihološkog trilera. Glavna svrha trilera jest stvoriti napetost koja ne ovisi o efektima krvi ili nečemu što se smatra nadnaravnim već nečime što polazi od ljudske ruke. U slučajevima gdje postoje scene s mnogo krvi, one su ukomponirane u film u obliku sporednih scena koje ne zauzimaju glavnu ulogu kao što je to u horor filmu. Primjerice, u trileru *Fight Club*, Narator ulazu u prvu borbu i biva brutalno ozlijeđen što je prikazano s mnogo krvi, no izazvano nečim ljudskim što je dovoljno uobičajeno i sporedno da ne odskače kao što bi to bilo u horor filmu.

Inspiracija horor filmovima kakve poznajemo danas bila je književnost kakvu su pisali britanska književnica Mary Shelley i američki književnik i pisac Edgar Allan Poe. Horor kao žanr je prisutan nešto više od stoljeća, a započeo se formirati jednim od prvih filmova iz 1896. godine pod imenom *Ukleti dvorac* (fr. *Le Manoir Du Diable*). Trominutni nijemi film prikazuje šišmiša koji uleti u dvorac te se pretvara u demona Mefistoa. Mefisto pomoću rituala prizove pojave poput kostura i vještica, no jedan od njih izvlači raspelo zbog čega Mefisto nestaje. Film je osobito važan zbog prvog korištenja posebnih efekata koji su nastali sasvim slučajno kada se kamera nakratko zaglavila.^{2, 3}

Radnja u horor filmovima je često izmišljena i stilizirana, no ona se može osvrnuti i na stvarne lokacije i događaje kako bi se dodatno ojačao osjećaj straha kod gledatelja. Strah je osnovna emocija, ne samo kod ljudi već i kod životinja. Strah je prva emocija koju osjećamo kada se nalazimo u opasnosti, no strah se može formirati i kod svakodnevnih radnji kao što su javni govori,

¹ Martin, G. N. (2019). (Why) do you like scary movies? A review of the empirical research on psychological responses to horror films. *Frontiers in psychology*, 10, 2298. Pristupljeno: 20.8.2021.

² Dixon, W. W. (2010). *A History of Horror*. Rutgers University Press. <http://www.jstor.org/stable/j.ctt1b18tjx> Pristupljeno: 20.8.2021.

³ Jones, J. (2015.). *The First Horror Film, George Méliès' The Haunted Castle (1896)*. <https://www.openculture.com/2015/10/the-first-horror-film-george-melies-the-manor-of-the-devil-1896.html> Pristupljeno: 22.8.2021.

nova okolina, novi ljudi i slično. Izloženost strahu i proživljavanje nekih šokantnih događaja može uzrokovati traume ili se manifestirati kao tjeskoba što je ujedno i podvrsta straha. Anksioznost i njezini oblici poput socijalne anksioznosti otežavaju svakodnevni život. Za razliku od straha, stručnjaci iz britanske organizacije za mentalno zdravlje u članku „Kako prevladati strah i tjeskobu“ objašnjavaju da se sve vrste anksioznosti formiraju neprestanim razmišljanjem i uvjerenjem u moguće negativne ishode koji bi se tek mogli dogoditi u budućnosti.⁴

Strah djeluje instinktivno zbog čega je odgovoran za brze, nepromišljene reakcije. Najčešća reakcija kod ljudi jest bijeg. Čovjek bježi od onoga što smatra opasnim jer njegova priroda nalaže da bi ga to moglo ozlijediti ili povrijediti. „Drugi žanrovi poput drame, komedije i romantike odgovaraju onome što publika želi – ali horor odgovara onome što publika treba“, objašnjava Stephen Loutzenhiser⁵, američki student informacijskih usluga, u svom završnom radu „Propadanje čudovišta: Horor filmovi kroz povijest“.

Horor filmovi uzimaju taj princip bijega od nečeg nadnaravnog i nepoznatog i tako izlažu najdublje ljudske osjećaje – samim time i ljudsku podsvijest. Budući da se horor filmovi koriste isključivo strahom kao temeljem na kojem se gradi radnja, zašto se ljudima sviđa gledati i pratiti nešto što u njima uzrokuje nemir? Ako strah potiče na bijeg, zašto čovjek ne bježi kada gleda horor film, već ga uporno odabire?

Cilj rada je istražiti što je horor općenito, kako se on ostvaruje u filmskoj industriji i koje su to značajke koje utječu na ljude i na njihove reakcije, njihov strah tijekom gledanja horor filma. Jednako tako, žele se istražiti karakteristike dobi i spolova te osobnosti koje su odgovorne za različito doživljavanje onoga što u horor filmu ima ulogu zastrašiti. Kroz internetsku anketu sudionici će imati prilike odgovoriti na određena pitanja te tako pomoći u dokazivanju ili opovrgavanju pretpostavke. Analizom njihovih odgovora i usporedbom s drugim istraživanjima formirat će se zaključak.

⁴ Öhman, A. (2008). "Fear and anxiety: Overlaps and Dissociations." In: M. Lewis, J.M. Haviland-Jones & L. Feldman Barrett (Eds.). Handbook of emotions (3rd Ed). New York: The Guilford Press. pp. 709–711. Preuzeto: 22.8.2021.

⁵ Loutzenhiser, S. (2016). The Decay of Monsters: Horror Movies Throughout History (Doctoral dissertation, University of Oregon), pp. 1-2. Preuzeto: 22.8.2021.

1.1. Struktura rada

Struktura diplomskog rada je podijeljena na dvije velik cjeline od kojih je svaka ponovno podijeljena na odgovarajuća poglavlja. Prva velika cjelina sastoji se od teorije i istraživanja koja su proveli drugi istraživači te na temelju toga otkrili činjenice vezane uz horor film, emocije i zvuk. Teorija, za početak, obrađuje pojam horor, njegovu povijest i njegovo opće značenje te značenje u filmu. Poglavlje započinje podrijetlom riječi horor i nastavlja se na prve pojave istog ili prve pojave koje su asocirale na osjećaj straha, odnosno nečega što horor uzrokuje. Sljedeće poglavlje bavi se glazbom i zvukom te njihovim ulogama u kreiranju neizvjesnosti koja se obrađuje odmah nakon. Nakon neizvjesnosti je poglavlje o metaforama koje povezuju pojam zla s mrakom i nižim prostorima te objašnjenja koja iste metafore opisuju kao nešto što već postoji u našim umovima i što ne moramo posebno pratiti kako bismo bili svjesni značenja. Pretposljednje poglavlje raspravlja razlike doživljavanja kod pojedinaca. Razlike postoje među spolovima i dobima zbog različitih prirodnih i urođenih karakteristika, ali variraju i u osobnostima kod pojedinaca. Zadnje poglavlje bavi se mentalnim zdravljem u kojem razna istraživanja dokazuju kako horor utječe na čovjekovo ponašanje. Nakon teorije slijedi anketni dio koji donosi uvid u anketu te rezultate iz iste.

2. Što je horor?

Riječ „horor“ dolazi iz antičkih vremena, točnije iz grčke riječi *phrykē* koja se prvi puta spominje u Sofoklovom *Kralju Edipu* kao sinonim za gađenje: „Uh! Nesretniče, ni pogledat tebe ne mogu [...] tolika *grozota* me hvata!“⁶ Cairns,⁷ škotski profesor klasike i doktor filozofije, u svojoj psihoanalizi „Horor i sažaljenje: Phrikē kao tragična emocija“ kaže da "osim što je naziv fizičkog simptoma drhtavice, drhtanja ili naježanja, grčka riječ *phrikē* imenuje emociju koja je osobito povezana s automatskim odgovorima na iznenadne vizualne ili slušne podražaje.“ U latinskom, riječ *horrere* također ima slično značenje kao i *phrykē* – drhtavica, jeza, tresenje – što može doslovno biti povezano s bolešću, ali i kao rezultat straha. *Horrere* također označava riječ za mržnju i užas te okrutnost.

Bruce Kawin, američki magistar likovnih umjetnosti kreativnog pisanja i filma te doktor moderne književnosti i filma, spominje pojam noćnih mora koje su oduvijek dio čovjekovog života i koje projektiraju naše najdublje strahove tijekom spavanja i povezuje ih s horor filmovima koji također uključuju noćne more – doslovno ili preneseno.⁸ Primjerice djeca, ali i svaka druga odrasla osoba, reagiraju na negativne snove kao nešto što je izvan granica normalnosti i ugodnosti. Noćne more nisu svakidašnja zbivanja na koja smo navikli i uvijek su zasnovane na temelju onoga čega se svjesno bojimo, na temelju onoga što smo možda vidjeli a da nas je potreslo ili možda samo kao plod nečega što smo zamislili pa se manifestiralo u noćnu moru. Kada doživljavamo užas, naše srce kuca brže, proširuju nam se kapci, znojimo se ili imamo suho grlo. Naravno, postoje i stanja koja mogu biti gora od običnog znojenja, stanja koja mogu ozbiljno naštetiti mentalnom zdravlju, osobito ako smo više izloženi nekom uzorku. Trenutci u kojima se moramo suočiti sa strahom i kada osjećamo da ne možemo izdržati su ključni trenutci na kojima se horor općenito, ali u ovom slučaju isključivo horor filmovi, grade. U franšizi *Slagalice strave* možemo vidjeti brojne primjere gdje su likovi stavljeni pred kušnju i suočeni s najgorim strahovima i prizorima. U uvodu *Slagalice strave VI* (Greutert, 2009.) likovi Simone i Eddie bačeni su pred izazov u kojem pobjeđuje, odnosno preživi onaj koji ponudi više vlastitog mesa. U njihovim očima i izrazima lica može se vidjeti užas zbog neizlazne situacije u koju su se doveli zbog vlastitih

⁶ prevedeno i prilagođeno: Rac, K. (2000). Sofoklo, *Kralj Edip*. Zagreb. Bulaja naklada, 2011. str. 70.

⁷ Cairns, D. (2015). The horror and the pity: Phrikē as a tragic emotion. *Psychoanalytic Inquiry*, 35(1), 75-77. Preuzeto: 21.8.2021.

⁸ Kawin, B. F. (2012). *Horror and the horror film*. Anthem Press, pp. 3-4. Preuzeto: 22.8.2021.

grešaka. Kao gledatelji, osjećamo strah i gađenje prema informacijama koje su likovi Eddie i Simone dobili zbog toga što razumijemo što to znači, no u isto vrijeme osjećamo dodatni strah zbog činjenice što vidimo i kroz oči likova. U strašnim scenama, likovi obično vrište ili gledaju u ono čega se najviše boje i onoga koji ih progoni zbog čega nam otvaraju put da i mi osjetimo isto.

Horor je postojao mnogo prije nego je imao naziv horor. Podrijetlo i naznake potječu iz davnih vremena koja su oblikovala zapadnu književnost – vremena prije gotičkih romana i priča – o kojima ne postoji velik broj informacija. Babilonski *Ep o Gilgamešu* (između 2007. i 600. p.n.e.), najstarije poznato književno djelo u povijesti čovječanstva, već je jedno od prvih koje pjeva o nošenju s gubitkom i smrti kroz što prolazi Gilgameš, kralj Uruka, nakon smrti najboljeg prijatelja Enkidua. *Odiseja* (Homer, 700. p.n.e.) sadržava likove poput čudovišta koja jedu ljude – čudovišta koja su ključna za horor žanr. Engleska se prvi put susreće s elementima horora u *Beowulfu* (8. stoljeće) u kojem postoje neugodne scene. Priče su se oduvijek prepričavale među ljudima, generacijama; folklorne pjesme i balade koje su sadržavale vrlo realistične i surove detalje i osobito se dijelile tijekom javnih pogubljenja. Početkom 20. stoljeća Njemačka preuzima vodstvo u horor žanru, a najveća ikona tog vremena koja ja kinematografijom briljirala jest *Kabinet doktora Caligarija* (Wiene, 1920.).

Korištenje zvuka u filmovima zaslužno je za klasike poput *Frankensteina* iz 1931. godine, i *Dracule* iz 1930. godine zbog toga što je zvuk, o kojem će više raspravljati kasnije, doprinio stvaranju nelagodne atmosfere. Nakon Drugog svjetskog rata horor filmovi zakazali su u mnogočemu. Najveća prijetnja bili su filmovi koji su privlačili pažnju trikovima poput 3D-a, nešto što horor u ono vrijeme nije imao. Televizija je također postajala sve popularnija zbog čega su se kazališta počela zatvarati, a kazališta su bila vrela okupljanja i privlačila velike brojeve ljudi. Šezdesete godine 20. stoljeća pomeo je klasik *Psycho* pokazavši kako nije potrebno izmišljati mnogo ili stvarati trikove da bi se zastrašilo što se odnosi na serijskog ubojicu Normana Batesa čiji je um bio drugačiji od onog kod normalnog čovjeka. Norman Bates bio je psihički poremećena osoba čija je realnost imala pozitivan učinak u zastrašivanju i bez 3D tehnologija. Kasnije se počinju razvijati čudovišta, demoni i duhovi kao glavni likovi gotovo svih horor filmova, a popularnost osvaja i podvrsta *slasher horror* koji 90-ih i početkom 21. stoljeća dobivaju i parodije od kojih je zasigurno jedna od napoznatijih *Mrak film* (Wayans, 2000.).

Glavni lik u Rex Ingramovom horor filmu *Čarobnjak* snimljenom prema istoimenoj noveli, kaže da ako želimo vidjeti neobične stvari, on ima moć pokazati ih što se izravno može reflektirati na svrhu i postojanje horor žanra. Dakle, horor filmovi su stvoreni da izazovu odbojnost i užas, da šokiraju i zastraše. U engleskoj enciklopediji *Britannica* objašnjeno je kako, osim fizičke

nasilnosti, industrija horor filmova osobito se služi psihičkim strahom.⁹ Psihički strah potiče se sličnim misterioznim elementima kao i u psihološkim trilerima, a veliku ulogu u zastrašivanju i u izazivanju nelagode obično stvaraju nestabilni likovi sa psihičkim poremećajima. Psihološki strah vrlo uspješno obrađuju neki, ako ne i većina, japanskih i korejskih horor filmova. Odličan primjer su filmovi poput *Puls* (jap. *Kairo*, Kurosawa, 2001.) i *Kletva* (jap. *Noroi*, Shiraishi, 2005.) koji nemaju mnogo ili nemaju uopće posebne efekte, već se oslanjaju na realnost ljudskog lika kojem onda daju jedan nadljudski atribut, poput čudnog hodanja i micanja drugih dijelova tijela, koji traje i koji zatim proganja. *Puls* osobito dolazi do izražaja izvrsnom scenom u kojoj lik žene izgleda kao najobičnija žena; bez šminke, bez kostimografije i efekata. Ona mirno stoji uz zid kao dio pozadine i počinje se kretati kada protagonist stigne na kat. Ništa na tijelu žene ne ukazuje na tipičan izgled koji bi asocirao na neprijatelja, no njezin uznemirujući hod i način na koji izgleda kao da pada zbog čega joj se otkrije dio lica, jest sekvenca koja traje i uistinu užasava. To nije strah koji se gradi kako bi stao, već strah koji ne prestaje.

Doduše, u moderno vrijeme teško je izabrati ispravnu i kompletnu definiciju horora, osobito zbog toga što se s vremenom horor kao takav mijenjao i prisvojio nove elemente. Posebice u filmskoj industriji, karakteristike nekih podvrsta se često poklapaju i još se uvijek oblikuju. Viktória Proházková, magistra Odjela za komunikaciju s masovnim medijima na slovačkom Sveučilištu sv. Ćirila i Metoda Trnava, u svom istraživačkom radu „Žanr horora“ spominje nekoliko podvrsta horor filmova: ruralni (radnja se događa u mjestima daleko od civilizacije), kozmički (uključuje karakteristike znanstvene fantastike), apokaliptični (radnja pred kraj svijeta), erotični (kombinira seksualne elemente s hororom; vampiri), kriminalni (sadrži detektivske elemente i elemente zločina).¹⁰ Zbog količine karakteristika iz drugih žanrova koje su se pojavile u hororu teško je uzeti neki pojam i pripisati ga čistom horor žanru.

Kawin u svojoj knjizi „Horor i horor film“ objašnjava da nam horor dopušta ulazak u izmišljen svijet. Dakle, takav svijet može biti vrlo drugačiji od svijeta u kojem živimo, ali zapravo i vrlo sličan. Zbog sličnosti s realnim svijetom u kojem živimo, moguće je dosegnuti srž samog strah s kojim smo kao ljudi rođeni i kojeg možemo projektirati. Strah prema određenoj stvari ne mora biti nužno nešto što čovjek odmah prepoznaje ili čega je svjestan da nosi u sebi. Možemo biti uvjereni

⁹ Britannica, T. Editors of Encyclopaedia (2019, January 2). Horror film. Encyclopedia Britannica. <https://www.britannica.com/art/horror-film> Preuzeto:14.9.2021.

¹⁰ Proházková, V. (2012). The genre of horror. American International Journal of Contemporary Research, 2(4), 132-133. Preuzeto: 22.8.2021.

da se nečega ne bojimo sve do trenutka dok se ne susretnemo s pravim okidačem. Primjerice, nitko nije rođen sa znanjem da se boji paukova ili zmija. Za početak, potrebno je susreti se s paucima i zmijama što će nekome možda biti sasvim dovoljno da formira strah, iako samo zbog toga kako životinja izgleda. Horor filmovi mogu probuditi ono što već leži u ljudima a da oni toga nisu svjesni, no mogu formirati i nove strahove. Primjerice, nakon gledanja filma *Krug* (jap. *Ringu*, Gore Verbinski, 2002.) neki ljudi su formirali strah od bunara i duge crne kose, a klasični *Psycho* (Alfred Hitchcock, 1960.) u nekim je gledateljima razvio strah od tuš kabina i tuširanja općenito. Jednako kao i strah, zlo je nešto s čime se susrećemo u stvarnom svijetu i što nas tjera da se počnemo bojati. U filmovima, zlo i strah najčešće se pojavljuju u ljudskom obliku od čega to može biti prava osoba kao lik ubojice ili u obliku duha ili neke drugačije demonske pojave.

2.1. Pravi i imaginarni horor

Horor se može podijeliti u dvije velike skupine s obzirom na razinu stvarnosti. Dvije vrste koje se prema tome mogu definirati su „pravi“ ili „stvarni horor“ te „izmišljeni“ ili „imaginarni horor“. Sve ono što je stvarno, ali i izmišljeno za radnju ili priču može sadržavati karakteristike koje imaju moć zastrašiti. Kada se radi o filmu, publika na određeni način reagira na sve ono što joj u stvarno svijetu nije poznato i nešto s čime se ljudi nikada nisu susreli, ali i na način na koji su iste nemoguće stvari isprepletene sa stvarnim stvarima. Noël Carroll,¹¹ američki filozof, raspravlja podjelu gdje naglasak stavlja na takozvani „umjetnički-horor“ koji se podudara s imaginarnim hororom gdje strah pobuđuju izmišljene stvari u odnosu na „naturalni“ ili „horor stvarnog svijeta“. Filmska horor industrija prakticira kombinaciju imaginarnog i stvarnog zbog toga što se čovjek boji nečega što mi je poznato, ali u drugu ruku modificirano tako da potiče nelagodu i tjeskobu. Čovjek se može poistovjetiti sa stvarnim motivima dok je pritom šokiran izmišljenim atributima koji su dodani. Primjerice, nigdje na svijetu ne postoje žohari koji su veličine čovjeka kao u filmu *Mimic* (Del Toro, 1997.), no činjenica je da žohari postoje i da smo s njima upoznati zbog čega se strah povećava. Kao bića koja koriste noževe i oštar alat poput motorne pile, kao što je to u filmu *Teksaški masakr motornom pilom* (Hooper, 1974.), možemo zamisliti koliko fatalna može biti ta oštrina; u slučaju velike nasilnosti gdje je žrtva mučena možemo zamisliti omjer boli.

¹¹ Carroll, N. (1987). The nature of horror. The Journal of Aesthetics and Art Criticism, 46(1), pp. 51-59. Preuzeto: 22.8.2021.

Drugi žanrovi poput znanstvene fantastike također koriste motiv čudovišta, no bitno je razlikovati što horor dijeli od ostalih žanrova. Čudovišta nisu jedini kriterij koji je bitan za horor općenito i horor filmove, no da je to slučaj, što bi horor razlikovalo od znanstvene fantastike ili bajki i mitova? Ono što je bitno primijetiti jest odnos likova prema čudovištima i odnos likova sa svijetom u kojem žive zajedno s tim čudovištima. Likovi u horor filmovima vide čudovišta, duhove i demone kao nešto nadnaravno i nepoznato jer oni nisu dio čovjekove svakodnevice. Naš način života i način na koji funkcionira svijet nisu upoznati s bićima koja traže osvetu nakon smrti u obliku duha i slično. Takvi entiteti su nešto što se ne može formirati u stvarnosti, dakle nikada se nismo niti ćemo se moći susreti s njima. U žanrovima poput znanstvene fantastike čudovišta su normalna bića kao što je i čovjek; ona su dio radnje i dio svijeta u kojem likovi žive i zbog toga ih se ne boje ili ih ne smatraju abnormalnima. Čudovišta i čovjek žive zajedno i između njih ne postoji razlika kao takva zbog čega pojava novog čudovišta ne uzrokuje nikakve poremećaje u načinu života.

3. Glazba i zvuk

Uz sliku i vizualne efekte, jedan od najvažnijih aspekata horor filmova jest zvuk. Pucketanje grane, šuštanje lišća, koraci na drvenoj podlozi, krik ptice, grebanje noktiju po kamenu, vrisak, prskanje krvi, udarac metalnim predmetom po tijelu samo su neki od zvučnih efekata bez kojih bi svaka scena podbacila u zastrašivanju. Zvuk ima ključnu ulogu kada govorimo o filmovima općenito, a posebice u horor žanru. On naglašava bitne trenutke, pojačava utjecaj emocija likova na naše emocije i reakcije te gradi napetost ili nam stvara mir.

Kada govorimo o efektima, dizajneri zvuka osobito se osvrću na inovativnost ne samo zvučnosti, već i naziva samog zvuka. Svaki zvuk koji je posebno dizajniran sastoji se od nekoliko manjih zvukova/efekata čiji su detalji vrlo bitni za cjelinu jednog malog, nekome nebitnog zvuka. Takvi efekti obično sadrže i informacije o lokaciji te valnoj duljini zvuka kada se on obrađuje u određenom programu. Efekti se obično temelje na onome što u književnosti nazivamo onomatopejom, a to su razni zvučnici poput uboda, paranja, kapanja, stenjanja i onoga što se popularno naziva „whoosh“ odnosno u hrvatskom jeziku – fjučkanje. Iako su takvi efekti temelj zvukova, dizajneri vrlo često ne otkrivaju odakle zaista potječu detalji onoga što su snimili. Jednako kao što ni kuhar neće otkriti tajnu svog recepta. To se objašnjava činjenicom da oko nas postoje iskoristive stvari iz kojih je moguće proizvesti zanimljive zvučnike a da toga nismo svjesni. Sam korijen nekog zvuka dizajner može izvući iz najbanalniji i najosnovnijih stvari iz ljudskog života i zbog toga mnogo ostaje njihova tajna.

S druge strane, Davies, dizajner zvuka iz američkog „Studia Unknown“, ipak otkriva da zvuk padanja crijeva i organa na pod ili neku drugu podlogu nakon što ljudsko tijelo biva razrezano, dobiva miješenjem sirovog pilećeg mesa. Osim odlične teksture, što se više razrađuje rukama, meso postaje ljigavije i toplije što naposljetku zvuči vrlo stvarno i dostojno. Kada se tijekom filma u prijevodu pojave navodi poput „jedenje organa“ to zapravo može biti zvuk čokoladnog pudinga koji se miješa i pritišće žlicom. Na isti način Davies je dizajnirao zvuk za horor film *V/H/S/2* (*Bloody Disgusting*, 2013.).¹²

Postoji više razloga zašto je dizajnerima bitno ne otkriti tajnu kreiranja zvuka u horor filmovima. Whittington,¹³ asistent na Studiju filma i medija na Fakultetu filmske umjetnosti

¹² Insider. (2018. srpanj 6.) How Sound Effects For Horror Movies Are Made | Movies Insider [Video]. YouTube <https://www.youtube.com/watch?v=zrcpfwlkcoM> Preuzeto: 24.8.2021.

¹³ Whittington, W. (2014). Horror sound design. A Companion to the Horror Film, 168-185. Preuzeto: 24.8.2021.

Sveučilišta Južne Kalifornije, u svojoj knjizi „Dizajn zvuka u hororu“ stavlja naglasak na opis zvuka koji se pojavljuje u prijevodu na dnu ekrana kao što je to „jedenje organa“ ili „koraci na stepenicama“ ili „krik u daljini“. Osoblje koje se bavi zvukom koristi se deskriptivnom strategijom zbog toga što ona u jednu ruku zavarava publiku, ali i pojačava efekt onoga što se zbiva u radnji ili onoga što će se tek dogoditi. Zadaća dizajna zvuka u hororu jest uzrujati i stvoriti napetost. Na primjeru horor filma *Progonjeni* (eng. *The Haunting*, de Bont. 1999.) opis „kuća u boli“ skreće pozornost na zvuk koji sadrži informaciju o postojanju neljudske prisutnosti u vili u kojoj se zbiva radnja. Time se vili daju ljudske karakteristike zbog čega se cjelokupan dojam čini još strašnijim. Naravno, važno je pravilno imenovati opis koji odgovara onome što gledatelj vidi na ekranu, opis koji nema nikakve veze s efektima samog zvuka. U kontekstu horor filma, opis „jedenje organa“ imat će mnogo više smisla i neće zbuniti publiku kao što bi to bio doslovan termin „miješenje pilećeg mesa“ - dakle metoda kojom je zvuk snimljen. Postoji mogućnost da će publika u nekom trenutku moći prepoznati neki mali dio građe zvuka i možda ga poistovjetiti s nečim što joj je poznato, nešto što je možda već jednom čula, no zasigurno ne u potpunosti identificirati korijen. U svakom slučaju, dizajneri ne otkrivaju što se krije u zvukovima koje dizajniraju. Ne samo zbog sebe, već i zbog publike. Misterioznost horor filmova i njihova mogućnost da zastraše leže u činjenici da neke stvari nikada neće biti otkrivene.

Jedna od najraširenijih stvari kroz horor žanr jest takozvana „jump scare.“ Jump scare scene iznimno su popularne i iako su ponekad vrlo očite i očekivane, zvuk im daje potencijal zastrašiti u svakom slučaju. Ponekad, ono što se događa na sceni i zvučni efekt nemaju nikakvu poveznicu, no ako je zvuk dovoljno glasan, jump scare će zasigurno biti uspješna. To su obično scene koje otkrivaju neki predmet koji je ključan za radnju ili lice ubojice ili pojave. Na primjer, lik koji leži na krevetu čuje neobične zvukove i odluči pogledati ispod kreveta. Za početak, tamo se ne nalazi ništa i osoba se vraća natrag u ležeći položaj, no ponovni zvukovi ga natjeraju da se vrati provjeriti ispod kreveta gdje zatim iskoči ubojica ili ga dočeka iza leđa što je popraćeno vrlo glasnom glazbom ili zvukom. Jump scare izaziva reakciju koja se nazva „refleks zaprepaštenja“ (eng. startle reflex. SR). Glasno škripanje, udarac, vrisak i slično nakon duže tišine može izazvati spontane reakcije kod gledatelja poput iskakanja iz sjedala, vriska ili prekrivanja očiju i ušiju. Prva pojava SR-a zabilježena je davne 1942. godine u horor filmu *Ljudi mačke* (eng. *Cat People*, Tourneur, 1942.). Refleks se događa kada lik treba biti napadnut, no kamera sleti na drugi kadar gdje se bučno otvaraju vrata autobusa. Dobar primjer od suvremenijih filmova bio bi sam uvod u film *Kletva* (eng. *The Grudge*, Shimizu, 2004.) gdje pomoćnica Yoko čuje buku na tavanu te pronalazi skriveni prolaz u ormaru. Oluči se popeti kako bi provjerila što se događa, no, budući da je mrak, ona upali upaljač kako bi bolje vidjela. Nakon što se zaokrene u stranu tamo se pojavi lice koje uleti u kameru, popraćeno vrištanjem.

Ako se osvrnemo na glavnog lika, zvuk se može podijeliti na dijegetski – svi zvukovi koje likovi mogu čuti tijekom snimanja – i nedijegetski – zvukovi koji su dodani naknadno u produkciji i postprodukciji kao što je glazba. Neki vrlo poznati primjeri nedijegetskog zvuka su glavna tema iz filma *Noć vještica* (eng. *Halloween*, Carpenter, 1978.), pojava morskog psa iz filma *Ralje* (eng. *Jaws*, Williams, 1975.), klasične violine iz scene pod tušem iz filma *Psycho* (Herrmann, 1960.) i klavirska tema iz filma *Egzorcist* (eng. *The Exorcist*, Oldfield, 1973.). Dijegetski zvuk uključuje sve ono što se događa na sceni a da je glumac u stanju čuti. To su, na primjer, razna pucketanja i udaranja koja uzrokuju zlikovci, dijalog, disanje, koraci i slično. Raniji horor filmovi više su se oslanjali na izazivanje straha zvukom nego to rade današnji filmovi. U industriji horor filmova poznat je termin „Mamouliau sound stew“ koji je dobio ime po Rubenu Mamoulianu, američkom redatelju i producentu, zbog izrazitog korištenja zvuka u svrhu izazivanja napetosti. Mamouliau je također prvi koji je u filmu izrazio zvuk ljudskih otkucaja srca i to u filmu *Dr Jekyll and Mr Hyde* iz 1931. godine.¹⁴

3.1. Glazba

Osim zvukovnih efekata, glazba je sljedeća koja ima i više nego važnu ulogu. Glazba i soundtracks (glazba napisala isključivo za neki film) definiraju tok i temu radnje te uvlače gledatelja u iste. Prema istraživanju koje su proveli Bullerjahn i Güldenring s njemačkog sveučilišta Hildesheim, glazba može jako utjecati na određenu scenu, bez obzira na to je li gledatelj već upoznat sa sadržajem filma ili gleda samo nasumično izvučenu scenu. „Gotovo svi su iskusili filmsku glazbu i glazbu za televizijske programe ili reklame, a takva iskustva vode do teorija i intuicija. Na primjer, čini se jasnim da gledatelj ponekad nije svjestan filmske glazbe i da su neki efekti podsvjesni. Nadalje, općenito se pretpostavlja da filmska glazba manipulira ljudima, i motivira ih da se ponašaju na određene načine – da kupuju robu široke potrošnje ili da glasaju za određenog političara. Popularno je mišljenje da filmska glazba slikama dodaje emocionalno značenje.“¹⁵ Dakle, glazba ima veliku moć utjecati ne samo emocionalno, već i manipulirati na nama da trošimo ili novac ili vrijeme na određene stvari. Ona je osim umjetničkog svojstva postala i marketinški adut.

¹⁴ Lerner, N. (Ed.). (2009). Music in the horror film: Listening to fear. (pp. 67-91). Routledge. Preuzeto: 24.8.2021.

¹⁵ Bullerjahn, C., & Güldenring, M. (1994). An empirical investigation of effects of film music using qualitative content analysis. *Psychomusicology: A Journal of Research in Music Cognition*, 13(1-2), 99-118. Preuzeto: 25.8.2021.

Vinovich, kako je opisano u radu „Empirijsko istraživanje efekata i filma glazbe korištenjem kvalitativne sadržajne analize“ koji su napisali Bullerjahn i Güldenring, je proveo istraživanje na sto ljudi čiji je zadatak bio napisati interpretaciju dva kratka filma. Oba filma imala su pet različitih verzija od kojih su četiri bile s glazbom i jedna bez glazbe. Svaki ispitanik vidio je oba filma, ali samo jednu verziju od početnih pet. Rezultati su nakon analize pokazali da su se interpretacije razlikovale te da je glazba bila ta koja je utjecala na različita mišljenja. Taj pristup suprotstavlja se sadašnjem stavu da je filmska interpretacija proces koji je djelomično određen individualnim iskustvima i osobnošću. Vrste glazbe mogu imati vrlo različit učinak na gledatelja, osobito ako se kombiniraju s raznim isječcima filmova ili snimaka. Agresivna, vesela i mirna glazba na istom isječku mogu imati sasvim drugačiji utjecaj i usmjeravati gledatelja na nešto što možda uopće nije poanta scene. Primjerice, vesela glazba na strašnim scenama uopće neće zastrašiti gledatelje i k tome će utjecati na dojam cijelog filma, a prema tome i na ocjenu koju bi gledatelji mogli dati na kraju.

Po hororu je nastao pojam „diabolus in musica“ ili triton – još poznati kao vražji triton – koji asocira na prošlost kada se smatralo da vrag postoji u pojedinim glazbenim tonovima. Triton se sastoji od tri cijela tona zbog čega zvuči neobično, jezivo i pomalo opasno iako postoje varijacije koje se koriste u drugačijim stilovima glazbe gdje triton tada zvuči nešto nježnije. Tijekom renesanse čak je bilo zabranjeno koristiti ga jer cilj glazbe u ono vrijeme bila je uzvišenost, božanstvo i nevinost. Glazba koja je dizajnirana za horor filmove jest glazba koja nas čini da se osjećamo malenima i praznima te da se poželimo sakriti. Ljudski mozak reagira na promjene i vanjske čimbenike koji ga zastrašuju zbog čega se u njemu aktiviraju različita područja. Amigdala je dio mozga ključan za ljudske emocije te je time ujedno i odgovorna što možemo osjećati strah, užitak, sreću itd. Sve emocije koje proživljavamo ostaju zapisane i zapamćene upravo u tom središtu. Amigdala pripada limbičkom sustavu ljudskoj tijela, a limbički sustavi se smatraju stvoriteljima informacija i emocija izazvanih kada čovjek sluša glazbu. Primjerice, Ying Zhang,¹⁶ profesorica iz Škole javnog zdravstva u Sidneyju, provela je istraživanje na 10 osoba. Zabilježena je promjena u aktivnosti mozga kada je bila puštena strašna glazba. Aktivnost u mozgu odnosila se na amigdalu koja je pokazivala veću aktivnost.

¹⁶ Zhang, Y., Chen, Q., Du, F., Hu, Y., Chao, F., Tian, M., & Zhang, H. (2012). Frightening music triggers rapid changes in brain monoamine receptors: a pilot PET study. *Journal of Nuclear Medicine*, 53(10), 1573-1578. Preuzeto: 24.8.2021.

3.2. Tišina

Događaji popraćeni tišinom obično simboliziraju smrt. Naime, tišina u filmu nikada nije potpuna tišina. Ona ima značenje i simbolizira početak kraja. Whittington spominje vrstu tišine koja se naziva filmska tišina. Takva tišina obično se sastoji od zvukova i buke koji se događaju u daljini od kojih je poznata buka prometa ili vjetar. U hororu, filmska tišina ima bitnu ulogu jer upućuje na to da će se dogoditi nešto bitno, odnosno diže određenu razinu uzbune za likove i za gledatelje. Ako se cijelo vrijeme događa nešto i odjednom prestane, to znači da je smrt blizu. Zbog toga likovi često zastanu naglo i pažljivo oslušuju najmanje zvukove, pitajući se je li to njihov kraj i hoće li uopće imati prilike preživjeti. Zbog likova koje tišina vidljivo brine, gledatelji također oslušuju kako bi dokučili što će se sljedeće dogoditi, kakva će biti sudbina likova, hoće li čuti nekakav šapat ili možda nečiji vrisak iz daljine. Dobra kombinacija i slijed tišine i glazbe može izuzetno utjecati na dojmove gledatelja.

4. Neizvjesnost

Ljudi svakodnevno prate vijesti, sportske događaje, emisije, serije i filmove iz kojih očekuju određene informacije. Potreba za informacijom, bez obzira na to hoće li ona biti dostojna našim očekivanjima, opravdana je činjenicom da je njezina vrijednost i zadaća, ni manje ni više nego zabaviti. Osvježavanje internetske stranice ili društvene mreže kako bismo vidjeli novu objavu, uživanje u filmu ili seriji i iščekivanje sljedećeg trenutka čini nas uzbuđenima. To su samo neki od koraka koji vode do neizvjesnosti. Julie Anne Guidry u svojoj disertaciji „Iskustvo... napetosti: razumijevanje konstrukta, njegovih prethodnika i njegovih posljedica u kontekstu potrošnje i stjecanja“, neizvjesnost definira kao iščekivanje uzbuđenja.¹⁷ Iščekivanje je povezano s nadom ili strahom koji osoba formira na temelju vjerojatnosti da će se nešto dogoditi.

Neizvjesnost se često poklapa s napetošću i dvije su vrlo slične, osim što je napetost jedna od karakteristika koja pomažu građenju neizvjesnosti. Napetost se u starijim knjigama opisuje kao teret, psihološki teret koji potiče stres. Stres negativno utječe na svakodnevno funkcioniranje čovjekovog stila života zbog čega se napetost kao takva smatrala negativnom karakteristikom, ne kao karakteristika koja može biti korisna. Iako generaliziramo napetost kao negativno, to u praksi ne mora biti tako. Napetost nije uvijek povezana s tugom ili tjeskobom. Napetost može oslobađati pozitivna raspoloženja jer uz napetost dolazi i uzbuđenje. Zbog toga se napetost s vremenom podijelila na psihološku i na mehaničku. Altan Löker u knjizi „Film i neizvjesnost“ objašnjava razliku između dvije vrste na primjeru kretanja automobila uz pomoć kemijske energije koja ne nastaje odmah, već nakon što je prošla kroz razne stadije pretvaranja. Benzin, prije nego započinje s procesom, sadrži kemijsku energiju. Nakon izgaranja, molekule benzina se iz kemijske pretvaraju u kinetičku energiju koja zatim ima potencijala stvoriti napetost kada se klipovi počnu micati. Napetost koja nastaje tek tada odlazi do svih kotača, odnosno do ceste što onda vidimo kao vožnju, kretanje automobila.¹⁸ Čovjekovo tijelo funkcionira na identičan način. Kroz naše vene i sustav neprestano se kreće kemijska energija koja se jednom mora pretvoriti u oblik koji omogućuje radnje poput hodanja, mahanja rukom, razmišljanja i slično.

¹⁷ Guidry, J. A. (2004). The experience of... suspense: Understanding the construct, its antecedents, and its consequences in consumption and* acquisition contexts. Texas A&M University. pp. 11-14. Preuzeto: 25.8.2021.

¹⁸ Löker, A. (2005). Film and suspense. Trafford Publishing. 26-27. Preuzeto: 25.8.2021.

Psihološka napetost je bitna za horor filmove. Kada gledamo film, naš mozak shvaća kada u radnji dolazi do problema koji se mora riješiti i zbog tog se problema uživljavamo u događaje na platnu i zaboravljamo da gledamo film. Što više ulazimo u svijet radnje i razmišljamo o onome što bismo sami mogli učiniti da smo na mjestu likova, naša napetost raste i neizvjesnost dolazi iza svakog ugla što su ujedno i najbolji trenuci filmova općenito. Napetost može rasti. Kada gledatelj počinje raspravljati o događajima i postavljati pitanja, znači da teško zadovoljava potrebu da u potpunosti razumije ono što se zbiva. To se obično postiže navođenjem gledatelja da vjeruje u nešto i donosi zaključke koji se čine vrlo logičnima i očitima nakon čega se radnja zatim okrene u potpuno suprotnom smjeru od onoga što su gledatelji zamislili.

Napetost je najviša razina neizvjesnosti. *Cambridge* – engleski rječnik – opisuje neizvjesnost kao osjećaj uzbuđenja ili nervoze koji imamo kada čekamo da se nešto dogodi i nismo sigurni što će to biti.¹⁹ Löker uzima definiciju iz *Webster's Revised Unabridged* rječnika iz kojeg izdvaja dvije grupe opisa: (a) nesigurnost, neodređenost, neodlučnost i (b) očekivanje, tjeskoba i predosjećanje. Mnogi autori obraćaju pozornost samo na prvu (a) grupu i time umanjuju potencijal koji neizvjesnost kao cjelina nosi.²⁰ Prema tome, neizvjesnost postoji samo u filmu i oslanja se samo na ono što se događa na platnu – ne na ono što se događa izvan njega ili kakve su reakcije onoga izvan ekrana, a to je publika. Dakle, uzimanje u obzir samo (a) grupe ne govori zašto bi gledatelj trebao ozbiljno shvatiti priču i poistovjetiti se ili se zainteresirati za ono što će se dogoditi na kraju i koja će strana pobijediti. S druge strane, grupa (b) uključuje mogućnost tjeskobe i boli, no to ponovno ne objašnjava zašto bi gledatelj vidio tjeskobu i bol kao nešto što je direktno povezano s njim ili čak dio njega u stvarnom svijetu. Zbog toga postoji mogućnost da će gledatelj razviti osjećaj ili čak vjerovati da su strašne scene stvarne i da on sam može iskusiti bol koja se događa na ekranu. Potencijalno, najgori strah koji gledatelj može iskusiti događa se ako povjeruje da je i on taj koji može nastradati ili da njegova mišljenja, koja je stvorio o likovima, utječu na njihove sudbine u filmu. Takav strah za gledatelja je najgori jer, iako ne može biti zapravo ozlijeđen od likova koji su u filmu, on se svejedno boji da je to moguće. Zajedno s time, lik u filmu može biti ozlijeđen iako to ne zaslužuje ili može čak umrijeti zbog čega bi gledatelj mogao u obzir uzeti svoje vlastite želje i stavove prema liku i misliti kako je on odgovoran za njegovu sudbinu.

¹⁹ Cambridge international dictionary of English. (1995). Suspense. Cambridge: Cambridge University Press. <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/suspense> Pristupljeno: 14.9.2021.

²⁰ Carroll, Noël, 2001, "The Paradox of Suspense", in *Beyond Aesthetics* Cambridge: Cambridge University Press. 255-258. Preuzeto: 25.8.2021.

Nadalje, gledateljeva uključenost u film donosi još više. Obično, svatko odabire stranu koja mu se sviđa i želi da ista strana izađe kao pobjednik na kraju, no, osim želje, gledatelj zapravo pokušava *odlučiti* tko će pobijediti. Budući da uvijek postoji jedna strana kojoj se gledatelj priklanja, on mora biti spreman prihvatiti mogućnost i pobjede i gubitka svoje strane, što znači da, zbog toga što vidi radnju kao stvarnu, u sebi drži dvije suprotne napetosti. Zbog toga možemo nazvati neizvjesnost bipolarnom jer sadrži energiju koja je spremna izvršiti dvije suprotne stvari, od kojih jedna drugoj blokiraju put.

Nesigurnost, očekivanja i predviđanja nadopunjuju jedna drugu na putu do neizvjesnosti s čime se i možemo susreti u stvarnom životu. Bilo kakav važan događaj u kojem se od nas očekuje da budemo u centru pozornosti (prezentacija, bilo kakav javni govor), ispiti, razgovor za posao i slično, stvaraju određenu nesigurnost zbog čega onda zamišljamo moguće ishode i očekujemo određene rezultate. Isto osjećamo i kada čitamo knjigu ili gledamo film. Radnja koja se odvija ispred nas i brzina kojom dobivamo određene informacije o istoj, tjeraju nas da razmišljamo o tome što bi se, kako i kada moglo dogoditi – jednom riječju, neizvjesnost. Naša predviđanja mogu se, ali ne moraju, pretvoriti u neku drugu emociju. To ovisi o razvijanju radnje i onome što smo prvobitno očekivali da se dogodi. Neispunjena predviđanja najčešće će dovesti do osjećaja straha dok će ispunjena predviđanja probuditi nadu.

Neizvjesnost je odgovorna za to što ljudi uživaju u horor filmovima i masovno ih kupuju i gledaju. Neizvjesnost je ta koja usred straha uzrokuje određeni stupanj uzbuđenosti i iščekivanja. Kada je napeti trenutak gotov, naša briga i iščekivanje se pretvaraju u euforiju. Uživanje nastaje onog trenutka kada se prijetnja riješi ili ne. Ako prijetnja prođe, osjećamo olakšanje i neku vrstu nade dok u drugom slučaju osjećamo razočarenje.

4.1. Paradoks neizvjesnosti

Uspjeh filmova mjeri se u količini prodanih ulaznica u kino dvoranama i prodaji ostalih jedinica poput DVD-a – jednom riječju u količini gledanosti. Kada govorimo o neizvjesnosti, dolazimo do prepreke u slučaju kada osoba ponovno gleda film i zna što će se dogoditi i kada. Neizvjesnost zahtjeva određeni stupanj nesigurnosti pa prema tome, osoba koja je već vidjela film jednom ili čak nekoliko puta, ne bi trebala razviti osjećaj neizvjesnost. Ali, u praksi to nije uvijek tako. Slično se događa kada slušamo istu glazbu ispočetka i tako u krug. Neke pjesme slušamo svakodnevno i to nekoliko puta za redom i one ne gube u tome da nas iznenade, da osjećamo određenu količnu napetosti i neizvjesnosti na određenim dijelovima iako smo u potpunosti sigurno što dolazi sljedeće. Štoviše, stereotipični događaji u filmovima i knjigama gdje glavni lik uvijek

pobjeđuje nešto je čega smo vrlo svjesni. Dakle, prisvajamo određeni stupanj uvjerenosti u daljnji razvoj radnje zbog čega pojam nesigurnosti, kao bitna uloga u stvaranju neizvjesnosti, postaje upitan. Takva se situacija naziva paradoks neizvjesnosti.

Mnogi autori postavili su svoje teorije koje se okreću oko nesigurnosti i je li ona potrebna kako bismo razvili neizvjesnost. Noël Carroll, američki filozof, kaže da kada ponovno gledamo film i znamo što će se dogoditi, možemo zamisliti sasvim drugačiji kraj pa čak i događaje koji bi potencijalno doveli do takvog kraja – iako smo svjesni istinitog završetka filma. Dakle, činjenica da u glavi možemo stvoriti vlastiti kraj koji nam odgovara, dovoljno je da u nama stvori određeni stupanj neizvjesnosti.

S druge strane, američki filozof Aaron Smuts objašnjava kako poznavanje radnje i onoga što će se dogoditi sljedeće pa čak i kako će film završiti, još više grade našu neizvjesnost nego kad smo prvi puta gledali film i bili u potpunom neznanju o događajima.²¹ Na primjeru Hitchcockovog filma *Psycho*, mogu se izdvojiti određeni detalji; gledatelji mogu osjećati strah za Marion Crane kada razgovara s Batesom jer su već jednom pogledali film i svjesni su činjenice da je Bates ubojica, ali su svjesni i činjenice da likovi to ne znaju i da ne mogu učiniti ništa kako bi se spasili jer je radnja filma zapisana i nepromijenjena. Ptice koje se nalaze u okolini u prvom gledanju filma možda uopće neće uhvatiti pažnju publike, no u drugom će gledanju ptice imati više smisla – kao znak da se bliži vrhunac, a to je naposljetku smrt Marion Crane. Kao ponovni gledatelji, imamo potrebu vrištati i spasiti onoga za kojega znamo da će umrijeti. Dakle, nesigurnost nije potrebna kako bismo osjećali neizvjesnost. Mi možemo znati radnje, korak po korak, no svejedno se susrećemo s činjenicama koje nas tjeraju na suosjećanje ili ponovnu spoznaju oko nečega što prije nismo primijetili.

Gerrig, iz odjela psihologije na Sveučilištu Yale, tvrdi suprotno i smatra da je nesigurnost potrebna. Koristeći evolucijske činjenice da u prirodi ne postoje identični događaji koji bi se mogli ponoviti zbog čega čovjek nije bio prisiljen naučiti nositi se s time, Gerrig kaže da čovjekovo znanje o radnji filma ne može biti iskorišteno kako bi se isključila neizvjesnost.²² Stoga, gledatelji koji ponovno gledaju film, osjećaju nesigurnost jer nisu svjesni kraja.

²¹ Smuts, A. (2009). The paradox of suspense. Preuzeto: 26.8.2021.

²² Gerrig, R. J. (1989). Suspense in the absence of uncertainty. *Journal of Memory and Language*, 28(6), 633-648. Preuzeto: 26.8.2021.

5. Metafore koje kreiraju strah

Ponekad se u stvarnom životu nađemo u situacijama gdje hodamo niz stepenice i u jednom trenutku odbijamo ići dalje jer nas prođe jeza. Podzemlja raznih zgrada, bolnica i kuća obično u nama započinju neku količinu straha ili jeze samo zbog toga što se nalazimo *dolje* ili *ispod* ili zbog toga što je mračno.

Winteru svom radu „Horor filmovi i kognitivna ekologija primarnih metafora“ raspravlja metafore koje se odnose na vertikalnost i izdvaja četiri primjera iz svakodnevnog života: “*SREĆA JE GORE/TUGA JE DOLJE*”, “*ZDRAVO JE GORE/BOLESNO JE DOLJE*”, “*MOĆ JE GORE/POKORENJE JE DOLJE*”, i “*VRLINA JE GORE/NEDOSTATAK VRLINE JE DOLJE*”.²³ Ako u obzir uzmemo vertikalnost, možemo primijetiti da ono što je gore se uvijek odnosi na nešto što je pozitivno i potencijalno korisno i dobro za nas dok je ono što je dolje negativno i štetno. Možemo pronaći poveznicu zla s činjenicom da je mrak također indikator zla. Joseph Grady iz Sveučilišta u Kaliforniji takve metafore naziva primarnim metaforama jer one obično proizlaze iz nečega što smo vidjeli i prošli kroz život i usput doživjeli određene emocije.²⁴ Takve emocije ostaju s nama zbog čega vrlo često djeca razviju strah od mraka. Mrak općenito je povezan s negativnim događajima, osobito kada govorimo o velikim gradovima gdje se kriminal većinom odvija tijekom noći; gdje se događa najviše napada. Prirodno je da smo najslabiji tijekom noći jer evolucijski nismo razvili noćni vid. Zbog toga postoji i veća prilika da se sudarimo s nekim, da promašimo stepenicu; da se ozlijedimo.

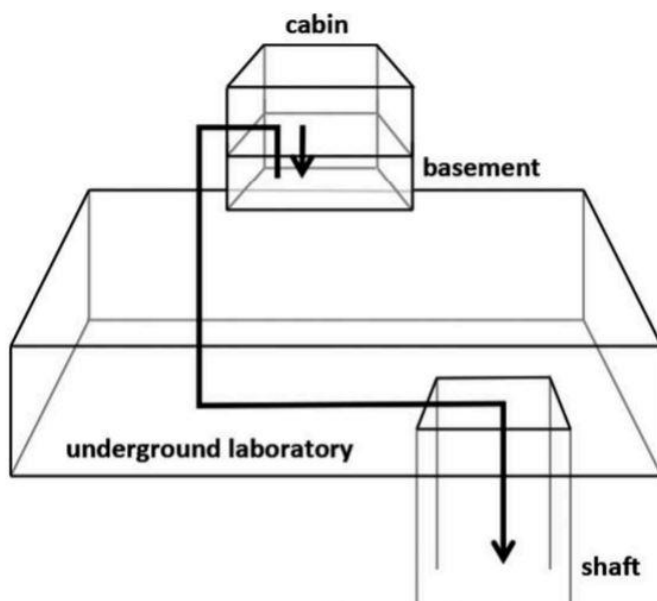
Negativnost u nečemu što je *niže* ili *ispod* ili *spušteno* nalazimo i u svakodnevnim interakcijama. Poznato nam je da kada se osjećamo loše imamo potrebu spustiti glavu i pogled prema podu dok, ako se osjećamo dobro i ponosno, dižemo glavu u visine. Ljudi koji su visoki obično gledaju *dolje* prema nižim ljudima zbog čega daju osjećaj superiornosti i jačine; obrnuto, niski ljudi gledaju gore prema višim ljudima zbog čega se zbog vertikalne razlike osjećaju slabije. U poslovnim zgradama, najvažniji sektori većinom su smješteni negdje na višem katu iznad ostalih dok su manje bitni uredi pri dnu zajedno s ulazom.

²³ Winter, B. (2014). Horror movies and the cognitive ecology of primary metaphors. *Metaphor and Symbol*, 29(3), 151-170. Preuzeto: 26.8.2021.

²⁴ Grady, J. (2005). Primary metaphors as inputs to conceptual integration. *Journal of pragmatics*, 37(10), 1595-1614. Preuzeto: 26.8.2021.

5.1. Zlo je dolje

Jedan od filmova s izuzetno naglašenom vertikalnom radnjom i stupnjem zla je *Koliba u šumi* (Goddard, 2011.). Radnja započinje s petero prijatelja koji odluče provesti vikend u šumi u jednoj kolibi. Jedne večeri slučajno otkrivaju prolaz koji vodi u podrum ispod kolibe. Jedan od likova pronalazi dnevnik i nakon što pročita nekoliko rečenica on, neznajući, slučajno prizove zlo. Zbog toga se uskoro počinju događati nenormalne stvari i grupa prijatelja nalazi se u sukobu s čudovištima koja ih pokušavaju ubiti. U nizu neočekivanih događaja, otkrije se još jedna razina, laboratorij, koja se nalazi još dalje ispod podruma i to uskoro biva jedino mjesto kamo grupa može pobjeći. Kako se radnja bliži vrhuncu i serija događaja tjera likove na jedino rješenje, a to je bijeg, oni otkriju još jedan prolaz koji ponovno vodi dalje ispod zemlje gdje spava još veće zlo. Jednostavni dijagram prikazuje slojevitost prostora po kojem su se likovi trebali kretati kako bi od vrha, gdje se ujedno nalaze i najslabija čudovišta, stigli do dna gdje je zla sila najveća. Na vrhu je koliba gdje započinje zaplitanje radnje dok je na kraju prolaz koji vodi u nešto što se može nazvati podzemni svijet.



Slika 5.1: Shematski prikaz prostornog rasporeda filma Koliba u šumi. Radnja započinje u kolibi, kreće se ispod u podrum, pa u podzemni laboratorij i na kraju u podzemni svijet.

Na primjeru filma *Krug* možemo vidjeti kako zlo također dolazi iz zemlje, odnosno ispod nas. Zlo nastaje nakon što majka pokuša ubiti vlastitu kćer za koju smatra da je psihički nestabilna osoba i ne želi se brinuti o njoj. Nakon što misli da je uspjela u naumu, majka baci djevojčicu u bunar. Naime, djevojčica je još uvijek živa, no nakon nekog vremena pokušavanja da izađe ona ipak umre iz čega nastane kletva. Kletva pogodi svakoga tko pogleda ukletu video kazetu i nakon sedam dana ta osoba umre. Duh djevojčice uvijek dolazi iz dna mračnog bunara prije nego ubije svoju žrtvu.

Naime, trebamo se osvrnuti i na filmove gdje zlo nije nužno dolje i ne dolazi od ispod. Štoviše, mnogo filmova prikazuje čudovišta i duhove kako silaze s određene visine ili kako stoje, lebde ili se skrivaju iznad likova. U filmovima *REC* (Balagueró, Plaza, 2007.) i *REC 2* (Balagueró, Plaza, 2009.) centar zla koje je odgovorno za sva događanja u filmu nalazi se na tavanu dok se ostatak radnje zbiva na katovima ispod i naposljetku vodi do najviše točke zgrade. Iako je radnja isključivo vertikalna, ona se kreće suprotno od primarne metafore koja tvrdi da je zlo dolje. Duh Kayako Saeki iz filma *Kletva* (Shimizu, 2004.) u samom uvodu nalazi se na tavanu gdje uzima prvu žrtvu; vrhunac filma što je ujedno i najupečatljivija scena prikazuje Kayako kako puže s vrha stepenica prema žrtvama koje se nalaze bespomoćne u prizemlju.

Na primjeru filma *Vrata* (1987.) razlika u fizičkoj snazi likova i kut snimanja opravdavaju tvrdnju da je zlo dolje iako je ono prikazano iznad likova. U sceni pri vrhuncu filma, dolazimo do trenutka gdje se demon nalazi na drugom katu kuće i gleda dolje prema djetetu. Okomita udaljenost između njih veća je nego ikada, a strmi kut kamere samo pojačava razliku u veličini. Kroz film, mnoge scene prikazuju čudovišta kako gledaju dolje prema djeci dok se kamera nalazi i iza demona i iza djece, pokazujući tako situaciju s obje strane. Takve metode korištene su kako bi se naglasila bespomoćnost djece. Svi glavni, ljudski likovi filma su vrlo mladi, dakle maleni. Zbog toga, okomiti subjektivni kutovi iz dječje perspektive čine neprijatelje još većima nego što jesu. Razlog zbog kojeg to funkcionira i slaže se s tvrdnjom da je zlo doista dolje, iako se demon nalazi na višoj razini od djeteta, jest da isti demon potječe iz rupe koja se nalazi u podu iz samog početka filma i vodi u podzemni svijet. Čak i da rupa ne postoji, sam demonov izgled koji podsjeća na zmiju i nešto što samo može dolaziti iz zemlje ostaje povezan s tvrdnjom da je *zlo dolje* dok istovremeno potvrđuje i činjenicu da je *moć gore/iznad* zbog ogromne razlike u veličini između demona i djeteta.



Slika 5.3: Prikaz čudovišta iz donjeg kuta tako da izgleda veće i moćnije.

Preuzeto sa: <https://i0.wp.com/moviesandmania.com/wp-content/uploads/2013/02/gate2b.jpg?ssl=1>



Slika 5.2: Prikaz razlike u veličini između djeteta i čudovišta.

Preuzeto sa: https://img.letgo.com/images/2b/f0/dc/40/2bf0dc407f2204a7dede30e15e2de9e4.jpeg?impolicy=img_900

5.2. Zlo je mrak

Svi spomenuti filmovi nesumnjivo koriste mrak/noć kao smještaj radnje. U nekim se filmovima čudovišta mogu kretati isključivo po noći ili isključivo u mračnijim prostorima – što u jednu ruku možemo nazvati nedostatkom svjetla. Radnja filma *Gonjiam: Ukleti azil* (Jeong, 2018.) započinje po danu. Grupa prijatelja odlazi u šumu, planiraju ulazak u napuštenu psihijatrijsku bolnicu i čekaju da padne mrak kako bi ušli. Dubina i mrak prirodno su povezani i ljudi su naučeni povezivati podzemlje, podrum i područja niža od podloge po kojoj hodamo s tamom i negativnim emocijama. Stvari koje se nalaze ispod, primjerice pod zemljom, obično se ne mogu vidjeti jer su ograničene količinom svjetlosti koja do njih može doprijeti. Prirodno je bojati se nečega što ne vidimo jer naš um ne može razumjeti nešto što nikada nismo vidjeli očima, čuli ušima ili barem osjetili na koži.

Filmski direktori koriste navedene metafore kako bi ojačali osjećaj straha kod publike. Publika je već upoznata s činjenicom da će se dogoditi nešto loše ako likovi moraju ići u podrum ili ako padnu ili budu zaključani u mračnoj prostoriji. Ponekad, dijalog također pomaže u tome da se gledateljeva pažnja usmjeri na mrak ili na nisku lokaciju zbivanja događaja gdje likovi verbalno upućuju na to da se „boje ići dolje“ ili da „osjećaju jezu u mraku.“

Doduše, iste metafore nemaju jednak učinak u svim filmskim žanrovima. U romantičnim dramama mračnije sobe gledatelji doživljavaju kao romantične i intimne baš zbog toga što su svjesni da gledaju dramu a ne horor. Isto osvjetljenje pa čak i ista soba, ali u horor filmu, svakog bi ljubitelja horora natjerala na određenu razinu sumnje i straha jer tada su svjesni da gledaju horor film.

6. Razlike u doživljavanju horor filmova kod pojedinaca

Prirodno je da u životu želimo izbjeći situacije koje u nama uzrokuju strah ili tjeskobu i čine nas bojažljivima. Strah oduvijek pripada skupini negativnih emocija i emocija koje nas upozoravaju na stvari, pojave i događaje koji bi nam potencijalno mogli predstaviti opasnost. On nas podsjeća na stvari koje ne želimo blizu sebe, na stvar koje nas mogu fizički ozlijediti ili povrijediti mentalno pa, prema tome, zašto uživamo gledati horor filmove? Mala djeca zbog strašnih priča vrlo često razviju neku vrstu vjerovanja da se u njihovoj sobi, osobito pod krevetom ili u ormaru, nalazi čudovište koje će ih pojesti ako ne zaspe ili ako siđu s kreveta. Odrasli ljudi također mogu razviti sličan strah i bojati se da će ih napasti duh ili demon kada ugase svjetla iako su svjesni da u stvarnom životu takva čudovišta ne postoje.

Gledanje horor filmova uzrokuje ponekad histerične reakcije kao što je vrištanje, drhtanje ili čak iskakanje iz sjedala i prekrivanje očiju i ušiju i, unatoč tome, mi ih svejedno gledamo i uživamo u strahu i uzbuđenju. Razlike u stupnju uživanja, odnosno neudobnosti, ovise od osobe do osobe. S jedne strane postoje naše osobine i naši prioriteti dok s druge strane imamo dob i spol.

6.1. Traženje uzbuđenja

Mnogi filozofi, psiholozi, neurolozi i ostali ljudi kvalificirani za proučavanje funkcioniranja ljudskog mozga, osjećaja i psihe istraživali su zašto ljudi uživaju u horor filmovima i svaki od njih mogao je zaključiti nešto novo. Zuckerman, professor emeritus psihologije sa Sveučilišta Delaware, osvrnuo se na termin „sensation seeking“ nešto što možemo nazvati „traženjem uzbuđenja/ushićenja“ što obično rade ekstroverti, ljudi koji su slobodniji i koji neprestano traže nove zanimacije i izazove.²⁵ Takve osobe su često spremne riskirati mnogo stvari samo kako bi iskusile neku vrstu uzbuđenja bez obzira na ishod. Osobe za koje se smatra da imaju visok nivo „traženja uzbuđenja“ će više uživati u horor filmovima. Emocije straha i tjeskobe njima predstavljaju izazov, stoga ih doživljavaju kao pozitivne. S druge strane, istraživanje koje je 2000. godine provedeno u Kataloniji pokazuje negativnu povezanost između traženja uzbuđenja i

²⁵ Zuckerman, M. (1994). Behavioral expressions and biosocial bases of sensation seeking. Cambridge university press. pp. 124. Preuzeto: 26.8.2021.

uživanja u horor filmovima. Naime, osobito kod dječaka, „traženje uzbuđenja“ bilo je povezano s filmova koji promoviraju nasilje što je zatim bilo povezano sa psihopatskim ponašanjem.²⁶

Id je instinktivni dio čovjekovog uma te sfera koja je nesvjesna. Zbog ida možemo reagirati brzo u neočekivanim trenucima i donositi vrlo brze odluke u hitnim slučajevima. Svrha horor filmova jest uplašiti. Horor budi strahove kojih nismo svjesni da postoje u nama ili čak oko nas i upravo zbog toga ih gledamo – jer smo u stanju osloboditi te strahove i tjeskobu i pustiti ih iz naše podsvijesti.

Walters, kako navodi Martin u svom radu „(Zašto) volimo zastrašujuće filmove? Pregled empirijskog istraživanja psiholoških odgovora na horor filmove“, izdvaja tri karakteristike koje privlače ljude da gledaju horor filmove.²⁷ Prva od njih odnosi se na redatelje, scenografe, producente i ostalo osoblje koje pomaže u snimanju i uređivanju filma, glumaca i scene. Kako bi se stvorila neizvjesnost, potrebno je osmisliti interakcije koje će kod publike probuditi pitanja poput „što će se sada dogoditi“ ili druge reakcije kao što je prekrivanje očiju. Kombinacija šminke, dobrih kostima i jezivog zvuka, ali i dobre priče koja ne daje radnju na pladnju, već potiče na razmišljanje, odlični su u stvaranju napetosti i otkrivanju bitnih scena kao što je, primjerice, tko je ubojica. Druga karakteristika koja uvlači ljude u horor jest relevantnost. Zašto je relevantnost toliko bitna prosječnom čovjeku? Kada se mogu poistovjetiti s nečime, ljudi osjećaju jednu vrstu mira i razumijevanja, no u istom trenutku određeni strah zbog činjenice da postoje slučajnosti gdje se možemo poistovjetiti s drugom osobom; znati da se nekom dogodilo nešto vrlo slično; znati kakav je osjećaj proći kroz nešto. To ne moraju uvijek biti loše ili negativne stvari i emocije.

U slučaju horor filmova, obrađuju se tajanstvene i nadnaravne teme koje pokušavaju potresti čovjekove najdublje strahove od kojih je vrlo čest strah od smrti. Neke društvene relevantnosti povezane su sa ženskim duhovima koji opsjedaju ljude. Takvi obično su karakteristično zbog duge crne kose i blijedog lica što je vrlo istinito za države poput Japana i Južne Koreje gdje cijela populacija ima crnu kosu i svijetlu put. Američki horor filmovi s druge strane često obrađuju teme s mnogo nasilnosti, krvi i fizičkog nasilja te ubojica koji nose maske jer u njihovom je društvu nasilje mnogo zastupljenije nego misteriozne, tradicionalne priče o duhovima. Posljednja karakteristika je znati koliko realnih elemenata je potrebno dodati a da ih ne bude previše.

²⁶ Aluja-Fabregat, A., & Torrubia-Beltri, R. (1998). Viewing of mass media violence, perception of violence, personality and academic achievement. *Personality and Individual Differences*, 25(5), 973-989. Preuzeto: 26.8.2021.

²⁷ Walters, G. D. (2004). Understanding the popular appeal of horror cinema: An integrated interactive model. *Journal of Media Psychology*, 9(2), 1-35. Preuzeto: 27.8.2021.

Gledatelji mogu izgubiti volju za gledanjem filma ako ima previše stvari na koje su već navikli jer oni su svjesni da ono što se događa na platnu nije stvarnost, stoga nije potrebno naglašavati to pretjeranim korištenjem realnosti. Kada glavni lik odlazi provjeravati mračnu sobu, gledatelji često imaju potrebu vrištati jer to nije nešto što bismo napravili u stvarnom životu već bismo bježali ili zvali policiju.

Kada gledamo horor film, naša mašta igra veliku ulogu i konstantno je aktivna. Sve ono što se događa, osobito ako se počinje graditi neizvjesnost, naš um prerađuje i pretvara u mnogo ishoda koji su potencijalno mogući. To je osobito istinito u scenama ubojstva gdje ubojstvo nije nužno prikazano već samo čujemo zvukove. Ljudski um ima potrebu zamisliti što se točno dogodilo, kako je lik umro, kako je izgledao dok je umirao itd. Uostalom, ljudi mogu sudjelovati u tome što se događa, znajući da im se ništa neće dogoditi, odnosno da im opasnost iz filma ne može direktno naštetiti. Oni se često stavljaju u ulogu glavnog lika i razmišljaju o tome što bi oni učinili na njihovom mjestu, no ono po čemu se razlikuju od likova jest to što se mogu povući iz bilo koje situacije u bilo kojem trenutku dok likovi to ne mogu.

Američki istraživači Haidt, McCauley i Rozin u radu „Pojedinačne razlike u osjetljivosti na gađenje: Ljestvica koja uzorkuje sedam domena gađenja“ proveli su istraživanje na studentima kako bi pokušali dokučiti zašto su studenti zadivljeni horor filmovima.²⁸ Kod istraživanja, ispitanicima su bili ponuđeni dokumentarni isječci koji su prikazivali neugodne, strašne stvari iz stvarnog života. Prvi isječak prikazivao je krave koje su ubijene i zatim prevezene u mesnicu gdje se prerađuje njihovo meso, drugi isječak prikazivao je majmuna kojeg osoba udari čekićem što naposljetku uzrokuje pucanje lubanje i prikazivanje mozga. Treći isječak prikazivao je dijete u pripremi za operaciju gdje je koža s lica bila odrezana i preokrenuta. Istražitelji su zabilježili da su gotovo svi studenti prestali gledati video u najkritičnijim trenutcima što znači da je samo mali broj njih isječke pogledao do samog kraja. To su bili isti studenti kojima nije smetalo gledati horor filmove koji vrlo često sadrže mnogo više krvi i nasilja nego isječci koje su gledali tijekom istraživanja. Istražitelji su zaključili da izmišljena priroda horor filmova pruža gledateljima osjećaj kontrole postavljanjem psihološke distance između njih i nasilnih djela kojima su svjedočili.

To znači da nasilne scene nemaju jako veliki utjecaj na nas kada smo svjesni da su one dio horor filma i da se nisu zapravo dogodile. Dokumentarni isječci iz istraživanja bili su stvarni i ispitanici nisu mogli staviti distancu između stvarnog nasilja koje im se odvijalo pred očima dok

²⁸ Haidt, J., McCauley, C., & Rozin, P. (1994). Individual differences in sensitivity to disgust: A scale sampling seven domains of disgust elicitors. *Personality and Individual Differences*, 16, 701-713. Preuzeto: 27.8.2021.

tijekom gledanja horor filma to mogu. Jednostavno, horor filmovi omogućavaju određenu sigurnost upravo zbog toga što su likovi i događaji nestvarni i čovjekov um svjestan je da ga to ne može povrijediti.

6.2. Tehnike koje zastrašuju

6.2.1. Svjetlost i sjene

Koliko često smo sudjelovali u nekom druženju gdje je jedna osoba odlučila pričati jezive priče i automatski stavila izvor svjetla (ručna svjetiljka, mobitel) ispod brade kako bi stvorila sjene na licu i izgledala strašnije? Trik sa svjetiljkom koriste mnogi i on je nastao upravo u horor filmu. Rasvjeta i osvjetljenje vrlo su bitni u stvaranju određenog efekta i naglašavanja određenih atributa, lokacija, detalja i slično. Primjerice, smjer iz kojeg dolazi osvjetljenje može automatski dati mnogo informacija. Svjetlost koja dolazi iz poda i odbija se od lica i ostalih predmeta često znači negativno jer nismo naviknuti na obasjanost koja dolazi odozdo. Sunčeva svjetlost, lampe, kućna rasvjeta i ostalo uvijek dolaze sa strane ili odozgo zbog čega sve što se ne slaže s time izgleda kao prijetnja. Tehnika koja se koristi od početka industrije horor filma jest korištenje svjetlosti svijeće i šibice ili upaljača u modernijim filmovima. Potreba za korištenjem naveden svjetlosti gledatelju daje do znanja da će se nešto dogoditi te pojačava činjenicu da se likovi nalaze u prostoru koji nema struje, odnosno u ukletom, odbačenom prostoru. Kada ulazim u kuću, prvo što učinimo jest upalimo svjetla, stoga, kada svjetla ne rade, znamo da nešto nije u redu. Svjetlost koja dolazi od svijeće također ima ograničen raspon zbog čega je većina prostorije obavijena u mrak što gledatelju i likovima zaklanja pogled na ono što bi se tamo moglo nalaziti. Sjene su nešto što čovjekov um doživljava kao prijetnju jer naučeni smo da je zlo u mraku. Sjene velikih predmeta poput namještaja često su korištene da sakriju čudovište od publike.

6.2.2. Kut i plan snimanja

Kinematografski elementi osobito se koriste kako bi naglasili napete trenutke. Redatelj se igraju kutevima snimanja i planovima, a jedan od popularnijih trikova bilo je korištenje kamere bez stalka, dakle golom rukom, od strane protagonista. Kada likovi sami drže kameru i zapravo

snimaju sami sebe i cijelu radnju (*REC*, *Gonjiam*, *Paranormalno*), drhtanje kamere stvara efekt turbulentnosti i kaotičnosti što pojačava osjećaj straha i daje nam dojam da smo i sami u filmu. Slično tome, položaj kamere iza ramena likova može simbolizirati da nešto stoji iza likova, ali i da smo na neki način mi ti koji smo u njihovom društvu. Dinamična kamera koja prati protagonista s leđa i zatim staje ili se „skriva“ iza zida može značiti da je lik u opasnosti i da ga prati neko čudovište. Gledatelji prepoznaju to kao potencijalnu opasnost zbog čega napetost raste. Kamera također može biti postavljena unutar nekog objekta ili snimati kroz objekt kao što je najlonska zavjesa. Snimanje kroz poluotvorena vrata ili neki predmet također daje do znanja da nešto vreba ili da možda netko prisluškuje što se zbiva. Niski kutevi povećavaju figuru neprijatelja zbog čega izgledaju masivno i snažno, no vrijedi i suprotno – snimanje odozgo umanjuje likove zbog čega izgledaju slabo i inferiorno.

Krupni planovi zaduženi su za prikazivanje sirove čovjekove emocije koja se tiče samo lica. Oni obično prikazuju dramatične trenutke koji vode do vrhunca neizvjesnosti. Krupni planovi mogu ići još dublje – ekstremni plan – pa naglasiti samo neki dio lica kao što je primjerice oko ili usta ili obrve što može biti ključan detalj u kompletiranju atmosfere. Planovi gdje vidimo samo oko može odgovoriti na razna pitanja i stvoriti svoju vlastitu priču; dati nam informacije bez dijaloga pa čak i bez glazbe i zvukova. Poznati su kadrovi oka iz uvoda u filmove što najčešće govori da će kroz film likovi prolaziti kroz razne pustolovine i možda neki novi svijet, otkriće. U apokaliptičnim hororima krupni plan očiju ili usta može prikazivati neku vrstu virusne zaraze.



Slika 6.1: Detalj oka koji izražava snažnu emociju u filmu Krug.

Preuzeto sa: <https://i.guim.co.uk/img/static/sys-images/Guardian/Pix/pictures/2014/10/21/1413886741290/Ringu-Ring-sadako-eye-014.jpg?width=300&quality=45&auto=format&fit=max&dpr=2&s=413249e9e15ba714d2f0256338076220>



Slika 6.2: Gornji kut snimanja koji čovjeka čini slabijim i bespomoćnim u filmu Ukleti.

Preuzeto sa: <https://wtfbabe.files.wordpress.com/2014/01/insidious-05-saint-paully-wf1.jpg>



Slika 6.3: Donji kut snimanja neprijatelja koji ga čini većim i snažnijim od žrtve u filmu Petak 13: Novi početak.

Preuzeto sa: https://3.bp.blogspot.com/-a9ew81MOCH8/WTkiyDbQ3I/AAAAAAAAEgM/OEiy7LbLwKovw6h6lUxFOVAhIAz6Mw1kAClCB/s1600/impostor_jason1.jpg



Slika 6.4: Snimanje od strane likova, a ne profesionalnog snimatelja u filmu Paranormalno.

Preuzeto sa: https://miro.medium.com/max/1400/1*C7nOhjYO9jh6G-CDI7rpDA.jpeg



Slika 6.5: Upotreba sjene kao element nepoznatog u filmu Psycho.

Preuzeto sa: <https://cbsnews1.cbsstatic.com/hub/i/2017/10/21/453edbf3-4009-4c31-a7b8-64404aa3d252/psycho-shower-scene-mother-620.jpg>



Slika 6.6: Svjetlost šibice koja ograničava pogled u filmu Prizivanje 2.
Preuzeto sa: <https://thesplitscreen.files.wordpress.com/2013/07/18-the-conjuring-600x300.jpg>



Slika 6.7: Noćni vid i snimanje od strane lika u filmu REC.
Preuzeto sa: <https://www.indiewire.com/wp-content/uploads/2014/04/rec4recycle656.jpg?w=656>

6.2.3. Kuleshov efekt

Lev Kuleshov, sovjetski redatelj, postavio je teoriju u kojoj objašnjava kako publika percipira isti izraz lica na drugačiji način u odnosu na kontekst. Na primjeru u kojem se lice glumca Ivana Mozzhukhina pojavljuje nakon tri scene ljudi su zaključili da se njegov izraz lica mijenja u odnosu na ono što se prije prikazuje iako je njegov izraz lica ostao potpuno isti i neutralan. Sadržaj prvog isječka bio je tanjur pun juhe, drugi isječak prikazivao je mrtvu osobu, odnosno sprovod, dok je posljednji isječak prikazivao ženu kako leži na sofa. Nakon svakog isječka kamera je prikazivala lice glumca i gledatelji su zaključili kako se njegov izraz promijenio iz gladnog prema tužnome i na kraju sretnome. Američki psiholog Howard Leventhal i švicarski psiholog Klaus Scherer objašnjavaju takav zaključak na svakodnevnim ljudskim događajima i kako ljudi osjećaju određene stvari kroz život.²⁹ Kada vide mrtvu osobu, ljudi su tužni, kada vide hranu osjećaju glad, kada vide privlačnu osobu osjećaju se sretnima što se vidi na njihovim licima. Zbog toga što su navikli na takve emocije u određenim situacijama, oni automatski očekuju sličnu reakciju i kod drugih ljudi i zbog toga im se priviđa ono što smatraju da je prirodno.



Slika 6.8: Nepromjenjen izraz lica glumca Ivana Mozzhukhina, takozvani Kuleshov efekt.

Preuzeto sa: <https://www.curatormagazine.com/wp-content/uploads/2015/08/Kuleshov-effect.jpg>

²⁹ Leventhal, H., & Scherer, K. (1987). The relationship of emotion to cognition: A functional approach to a semantic controversy. *Cognition and emotion*, 1(1), 3-28. Preuzeto: 27.8.2021.

6.2.4. Spolne razlike

Žene i muškarci doživljavaju mnogo stvari na vrlo različite načine. Neke spolne razlike su urođene poput činjenice da je većina muškaraca fizički snažnija od većina žena ili da su žene sentimentalnije od većine muškaraca. Jedna od tih razlika je i njihov odnos prema horor filmovima. Na temelju mnogih istraživanja dokazano je da muškarci i dječaci uživaju u nasilnim i strašnim hororima ili bilo kakvim vizualima za razliku od žena. Zillmann, profesor informacijskih znanosti, komunikacija i psihologije na Sveučilištu Alabama, za svoje je istraživanje ispitao jednak broj mladih; jednak broj žena i muškaraca.³⁰ Svaka žena i svaki muškarac film su morali gledati s osobom koja je istih godina, suprotnog spola i koja je tijekom filma izrazila neke od tri emocije – kontrolu, ravnodušnost ili uznemirenost. Muški dio grupe je uživao gledajući horor film više nego ženski dio grupe, no ako je njihova partnerica pokazivala uznemirenost i više se obraćala na njih, muškarci su također pokazivali uznemirenost iako u manjim mjerama. Ako je žena bila ozbiljnija, oni se nisu obazirali na nju. Jedan od uvjeta koje je Zillmann odlučio ubaciti u svoje istraživanje jest i element privlačnosti. U tom su slučaju žene više uživale u hororu kada je njihov partner bio privlačniji, no u slučaju kod muškaraca izgled žene s kojom su gledali film nije imao utjecaj. S druge strane, žene pokazuju uznemirenost i neudobnost u tužnim i strašnim scenama dok muškarci nemaju značajne reakcije. To je povezano sa ženskom prirodom gdje u većini situacija ženska bića pokazuju više reakcija kod emocionalnih scena ili stvarnih osjećajnih trenutaka. To se može povezati i s činjenicom da veći postotak žena pati od tjeskobe i da su više izložene sličnim poremećajima poput paničnih napada, posttraumatskih stresnih poremećaja (PTSP) i slično.

Tamborini, profesor komunikologije sa Sveučilišta Michigan State, je proveo istraživanje koje se odnosilo na spolove glavnih likova, a ispitanici su također bili muškarci i žene iste dobi – mladež. Ponuđeno je bilo 13 filmova i svaki film je imao dvije verzije. U jednoj verziji glavni lik je bio muškarac nad kojim se vršilo nasilje dok je u drugoj verziji to bila žena. Istraživanje je pokazalo da je seksualna priroda utjecala na odgovore muškaraca zbog toga što su preferirali film u kojem je glavni lik bila žena.³¹ U još jednom istraživanju koje je proveo Tamborini i koje se može nadovezati na prethodno jest da muškarci koji uživaju u pornografiji preferiraju horor

³⁰ Zillmann, D., Weaver, J. B., Mundorf, N., & Aust, C. F. (1986). Effects of an opposite-gender companion's affect to horror on distress, delight, and attraction. *Journal of Personality and Social Psychology*, 51(3), 586. Preuzeto: 28.8.2021.

³¹ Tamborini, R., Stiff, J., & Zillman, D. (1987). Preference for graphic horror featuring male versus female victimization: Personality and past film viewing experiences. *Human Communication Research*, 13(4), 529-552. Preuzeto: 29.8.2021.

filmove koji viktimiziraju žene, ali ne i muškarce. Žene su takve filmove smatrale gorima od filmova gdje je muškarac glavni lik koji je izložen nasilju.

Harrison i koautori svoje su istraživanje temeljili na izlascima 233 studenata u radu „Različita autobiografska sjećanja mladića i žena o iskustvu gledanja horor filmova na spoju.“³² Studenti su trebali razmisliti o izlascima gdje su s partnerom gledali horor film i prisjetiti se onoga što su radili i kako su reagirali na određene stvari. Njihovi rezultati su izgledali ovako:

Reakcije/zbivanja	Postotak žena koje su se složile	Postotak muškaraca koji su se složili
Gledanje u stranu umjesto u film	31%	7%
Osjećaj tjeskobe	61%	44%
Porast maštanja	34%	1%
Poteškoće u spavanju nakon gledanja filma	19%	8%
Brži otkucaji srca	67%	53%
Osjećaj nervoze	56%	31%
Osjećaj zabavljenosti	41%	59%
Držanje partnera	55%	21%
Vrištanje	32%	6%
Osjećaj zgroženosti	26%	10%

Tablica 1: Prikaz postotaka žena i muškaraca koji su se složili s postavljenim tvrdnjama na temelju istraživanja koje je proveo Harrison.

³² Hoekstra, S. J., Harris, R. J., & Helmick, A. L. (1999). Autobiographical memories about the experience of seeing frightening movies in childhood. *Media Psychology*, 1(2), 117-140. Preuzeto: 29.8.2021.

Odgovori koje su dale žene bili su negativniji od onih koje su dali muškarci. Istraživanje je također bilježilo stupanj empatije koja je bila povezana s ukupnim rezultatima, no ne i s jednim određenim odgovorom. Većina istraživanja koja su se provodila i bilježila podatke o hororu i kako različiti spolovi reaguju na njih, zaključila su da muškarci više vole i podnose nasilne i eksplicitne scene horor filmova nego žene. Žene su sklonije poremećajima poput tjeskobe i doživljavaju strah i nasilje snažnije nego je to kod muškaraca.

6.2.5. Empatija

Empatija je osobina koja omogućuje razumijevanje emocija drugih bića, odnosno zbog empatije možemo suosjećati s drugim ljudima i staviti se u njihovu poziciju. Davis u svom radu „Mjerenje individualnih razlika u empatiji: dokaz za višedimenzionalni pristup“ spominje građu empatije koja je podijeljena u tri djela.³³ Prvi dio je „ljestvica mašte“ koja prikazuje koliko se gledatelji udubljuju u film te u radnje i emocije likova koji nisu stvarni. Drugi dio Davis naziva „empatična zabrinutost“ i ona se odnosi na stanje gdje se osoba može poistovjetiti s likovima ili suosjećati s njima. Treći i posljednji dio empatije je „osobna/vlastita uznemirenost“ koja prikazuje koliko se osoba može uznemiriti ili osjećati nelagodno kada se oko nje nalaze osobe kojima je treba pomoć. Tamborini se nadovezao na Davisovu građu istraživanjem u kojem je sudjelovalo 95 mladih osoba. Ispitanici su gledali dva jednosatna isječka u parovima gdje su obje osobe bile istog spola. Iz istraživanja se doznalo da ljudi koji su skloni čestom maštanju i sanjarenju imaju mogućnost predvidjeti kako se osjećaju likovi iz filma dok su ljudi, čiji rezultati su prikazivali da nisu empatični i da se ne boje, više uživali u hororu.

Johnston u svom radu „Motivacija adolescenata za gledanje grafičkog horora“ napominje razlike u tome kako ljudi doživljavaju horor filmove zbog čega, prema njemu, postoje tri vrste gledatelja.³⁴ Prva vrsta su ljudi koji gledaju film zbog cjeline, a ne određenog osjećaja ili glumca ili teme. Druga skupina su ljudi koji film gledaju radi uzbuđenja koje im je prioritet. Treća skupina

³³ Davis, M. H. (1983). Measuring individual differences in empathy: Evidence for a multidimensional approach. *Journal of personality and social psychology*, 44(1), 113. Preuzeto: 29.8.2021.

³⁴ Johnston, D. D. (1995). Adolescents' motivations for viewing graphic horror. *Human Communication Research*, 21(4), 522-552. Preuzeto: 1.9.2021.

su ljudi koji vole nasilne scene i mnogo efekata poput krvi. Prema definiciji empatije, ljudi koji gledaju film zbog osjećaja uzbuđenja znači da imaju veću empatiju i da će zbog toga imati i veće „traženje uzbuđenja“ (sensation seeking). S druge strane, grupa koja preferira nasilje i eksplicitne scene imat će nisku empatiju i, stoga, osjećat će se neustrašivima.

7. Mentalno zdravlje i horor filmovi

Zbog različitih osobnosti i granica tolerancije, drugačiji ljudi reagiraju drugačije na horor filmove. Strah i tjeskoba koje horor izaziva u ljudima često su dio uzbuđenja i dobre zabave, no jednako tako oni mogu biti i okidači vrlo snažnih negativnih poremećaja. Dok je odgovor tipične osobe na horor film strah i tjeskoba, neka su istraživanja sugerirala da izloženost horor filmovima može dovesti do abnormalnog stresa ili reakcije uznemirenosti koja zahtijeva psihološku ili psihijatrijsku intervenciju. Johnson tvrdi da barem četvrtina ljudi doživi stresnu reakciju iako u granicama normalnosti. Film nakon kojeg je zabilježeno mnogo psihičkih i bihevioralnih promjena jest *Egzorcist* (1973.).

Neki istraživači, poput američkih psihijataru Mardija Horowitza i Nancy Wilner, iz svojih su bilježenja primijetili da su određene osobe imale poteškoće s emocijama i mislima te da su se osjećali tjeskobno i ukočeno.³⁵ Većina slučajeva koja je bila prijavljena nakon gledanja *Egzorcista* bili su ekstremni i ozbiljni slučajevi i njima su se bavili i drugi istraživači, psiholozi i ostali stručnjaci. Jedan od slučajeva je žena čiji su simptomi pokazivali na akutnu tjeskobu, a ona zbog straha nije odlazila ni na posao te je zatražila psihoterapiju.³⁶ Velika većina rezultata iz većeg broja istraživanja kažu da su osobe s iznimnim reakcijama i simptomima bili religiozni ljudi i ljudi koji su u kratkom periodu prije gledanja filma izgubili blisku osobu.

³⁵ Horowitz, M., & Wilner, N. (1976). Stress films, emotion, and cognitive response. *Archives of General Psychiatry*, 33(11), 1339-1344. Preuzeto: 1.9.2021.

³⁶ Hamilton, J. W. (1978). Cinematic neurosis: a brief case report. *Journal of the American Academy of Psychoanalysis*, 6(4), 569-572. Preuzeto: 3.9.2021.

8. Razvoj straha od djetinjstva do stare dobi

8.1. Djetinjstvo

Iako mlada i nerazvijena, djeca također imaju mogućnost doživljavanja straha u mnogim oblicima kao što je to i kod svake odrasle osobe. Štoviše, ako su djeca izložena određenom okidaču straha, postoji velika mogućnost da će se tijekom adolescencije razviti u još veći strah ili traumu i izazvati poteškoće u svakodnevnom radu. Palmerovo istraživanje dalo je iste rezultate o spolnim razlikama male djece kao što su to bile i spolne razlike kod adolescenata: dječaci su uživali u strašnim scenama više nego djevojčice; 24 posto od 43 ispitanica osmogodišnjaka reklo je da je imalo noćne more.³⁷

Zajedno s Wilson, američka stručnjakinja u psihologiji medija i komunikacija Joanne Cantor je kroz rad „Pomaganje djeci u nošenju sa zastrašujućim medijskim prezentacijama“ i razgovor s djecom zaključila da koriste dva načina koja im pomažu da se nose s doživljenim strahom te ih je kroz eksperiment dokazala. Oba načina testirala su se pomoću istog motiva – zmije – na različiti način. U prvo djelu, djeca su bila izložena dokumentarnim isječcima koji su prikazivali zmije i taj se način naziva nekognitivni način jer se u dokazivanju ne koristi verbalna komunikacija. Suprotno od nekognitivnog načina jest kognitivni koji je koristio isti motiv zmije no tako da se djeci riječima objasnilo što su zmije i kako izgledaju. Nakon prikazivanja scena zmija iz dokumentarnog filma, djeca su gledala isječke iz horor filma gdje su glavni neprijatelji bile zmije. Isti je postupak primijenjen i za motiv pauka. Djeca koja su bila izložena gledanju videa o zmijama i paucima kasnije nisu imale problem gledati horor gdje su zmije i pauci vrlo zastupljeni dok su se ostala djeca bojala.³⁸ Nekognitivni način postupno stvara nešto što se naziva desenzitizacija odnosno proces u kojem je osoba izložena nekom potencijalno strašnom motivu, no u okolini u kojoj taj motiv nema namjeru naštetiti.

Veliki postotak djece, iako ne uživaju biti zastrašeni, svejedno prate strašne programe. Roditeljeva uloga jest zaštititi vlastito dijete, no čak ni oni ne mogu biti sigurni u ono što će zastrašiti

³⁷ Palmer, E. L., Hockett, A. B., and Dean, W. W. (1983). The television family and children's fright reactions. *J. Fam. Issues* 4, 279–292. Preuzeto: 4.9.2021.

³⁸ Cantor, J., & Wilson, B. J. (1988). Helping children cope with frightening media presentations. *Current Psychology*, 7(1), 58–75. Preuzeto: 6.9.2021.

njihovo dijete. Zanimljivo je kako su mala djeca ovisna o svojim roditeljima i stoga vjeruju u ono što govore pa im je tako lakše kada roditelj kaže da ono čega se boje nije stvarno, odnosno ne postoji u našem svijetu.

8.2. Adolescencija

Kada djeca dođu u pubertet, počinju razvijati vlastita mišljenja. Odvajaju se od roditelja tražeći ono što ih zanima – djelomično zbog sebe, djelomično zbog drugih ili kako bi pokazali svoje buntovno ponašanje zato što im je nešto bilo zabranjeno ili nedostižno. Također, ta dobna skupina često se nalazi pod pritiskom vršnjaka i žele udovoljiti ostalima iako se zapravo ne slažu. U smislu horor filma, adolescenti žele istraživati i zaintrigirani su temama poput smrti i načinom na koji netko umire; fasciniraju ih efekti krvi i eksplicitnosti. Zbog toga je omiljena podvrsta horora kod adolescenata često „slasher horor“ (vrsta gdje glavni ubojica većinom ubija grupu ljudi oružjem koje sadrži oštricu) i razlozi iz kojih se takvi filmovi počinju gledati su uzbuđenost te mnogo krvi i nasilja.

8.3. Starija dob

Većina istraživanja o razvoju horor sklonosti i odgovora na horor film angažirala je djecu i adolescente kao sudionike. Horor filmovi općenito ciljaju na mlađe dobne skupine zbog čega nema mnogo istraživanja koja su provedena na starijim osobama. Starije osobe općenito nemaju potrebu pratiti određenu vrstu filmova, već se oslanjaju na vijesti, eventualno neke domaće emisije i druge medije poput radija dok zanimanje oko većine filmova, osobito horor filmova, pada.

Jedno od rijetkih istraživanja vodilo se na ispitanicima koji su imali tek oko 35 godina i prosječna dob onih koji su rekli da uživaju u horor filmovima bila je nešto manja od onih koji su rekli da im se horor ne sviđa.³⁹ Provođitelji istraživanja napominju da je smanjenost ili

³⁹ Clasen, M., Christiansen, J. K., & Johnson, J. A. (2019). Horror, personality, and threat simulation. *Evol. Behav. Sci.* 17-18. Preuzeto: 6.9.2021.

nepostojanost uživanja u horor filmovima u starijim dobima prilično logična jer, kako starimo, naše „traženje uzbuđenja“ opada.

8.4. Neuropsihologija

Mnogi eksperimenti za dokazivanje straha i njegovog načina rada napravljeni su na životinjskim vrstama zbog toga što je strah jedina emocija koju može doživjeti veliki broj bića a da to nisu ljudi. Charles Darwin u knjizi „Izražavanje emocija kod ljudi i životinja“ kaže da su emocije stanje koje je čovjek naslijedio od životinja kroz evolucijske procese.⁴⁰ Istraživanja i eksperimenti koji su provedeni na ljudima kažu da zbog amigdale možemo biti svjesni da smo u opasnosti i bez da nužno osjetimo strah. Feinstein i kolege u svom radu „Ljudska amigdala i indukcija i iskustvo straha“ spominju jedno od rijetkih istraživanja koja uključuju horor filmove i aktivacije u mozgu koje su povezane.⁴¹ Ono se odnosilo na osobu koja je patila od ozljede djela mozga koje je ključno za osjet straha – amigdala. Istraživanje uključuje 44-godišnju ženu koja je imala normalan kvocijent inteligencije, ali je pokazivala slabo razumijevanje straha, uključujući i izraze lica koji asociraju na strah i bol i strah povezan s društvom. Istraživači su pokušali indicirati strah tako što su ženu suočili sa životinjama poput pauka i zmija jer su to osnovne životinje kojih se ljudi najčešće boje; zatim su je odveli u ukletu kuću i na kraju pogledali horor film. Žena je nekoliko puta prišla paucima i čak ih željela dotaknuti, u ukletoj kući je ponudila voditi grupu ljudi kroz kompleks i nije se bojala ničega što se u ukletoj kuć nalazilo. Film također nije izazvao nikakve reakcije.

Feinsteinov eksperiment odnosi se samo na ljude koji pate od ozljeda mozga i nisu u stanju osjetiti strah. Upravo Feinsteinovo istraživanje bi trebalo potaknuti nove eksperimente, osobito s osobama koje imaju izrazito aktivniju amigdalnu od većine ljudi te proučiti kako takvi ljudi doživljavaju horor filmove i horor općenito – boje li se više ili uživaju li više.

⁴⁰ Darwin, C. (2015). The expression of the emotions in man and animals. University of Chicago press. 27-43. Preuzeto: 8.9.2021.

⁴¹ Feinstein, J. S., Adolphs, R., Damasio, A., & Tranel, D. (2011). The human amygdala and the induction and experience of fear. *Current biology*, 21(1), 34-38. Preuzeto: 8.9.2021.

9. Istraživanje

Cilj istraživanja jest ustanoviti postavljenu hipotezu i pomoću ankete dokazati je li ona opravdana ili opovrgnuta. Zajedno s time, cilj je potvrditi istraživanja o strahu, emocijama i empatiji koja su se istraživala kao dio teorije ovog diplomskog rada. Svrha istraživanja je zabilježiti stanja i odnose ispitanika prema horor filmovima te njihovo doživljavanje i količinu straha koju osjećaju tijekom gledanja horor filmova.

9.1. Opis metoda istraživanja

Istraživanje se temelji kroz dvije ankete, hrvatsku i englesku, koje su izrađene u Google-ovoj ekstenziji za izradu anketa (Google Forms, Google obrazac). Ankete nisu bile jako opširne i, zbog načina na koji funkcionira Google obrazac, to je bio najtočniji način za prikupljanje podataka, ali i za prikupljanje što više sudionika. Anketa koja se provodila na hrvatskom jeziku bila je objavljena na Facebook društvenoj mreži kako bi se ispitali ljudi na području Republike Hrvatske. Anketa koja se provodila na engleskom jeziku objavljena je na Reddit društvenoj mreži kako bi se prikupili podaci više različitih ljudi iz različitih zemalja svijeta. Reddit je popularna web stranica na kojoj se objavljuju vijesti o društvenom životu, diskusije o raznim temama te se formiraju ocjenjivanja raznog sadržaja i zbog toga je uzeta kao ključna stranica koja ima potencijal ponuditi najviše ispitanika.

Pitanja se sastoje od općih i obaveznih pitanja kao što su dob i spol. Ostatak pitanja odnosi se na temu diplomskog rada i hipoteze. Pitanja sežu od toga koliko se nekome sviđaju horor filmovi do nekih problema koji se mogu pojaviti nakon. Slijed pitanja kreće se od jednostavnih i brzih do složenijih. Odgovori se nakon zatvaranja ankete provjeravaju i formiraju u zaključak.

9.2. Ispitanici

9.2.1. Opća pitanja

U anketama su ukupno sudjelovale 163 osobe. Hrvatsku anketu ispunilo je 56 osoba od kojih su 80,4% bile žene. Englesku anketu je ispunilo 107 osoba od kojih su 39,3% žene i 56,1% muškarci dok se ostatak izjasnio za opciju *drugo*.

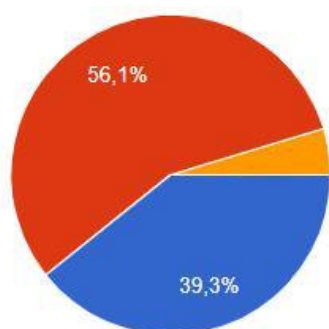


Figure 1: Udio spolova engleske ankete

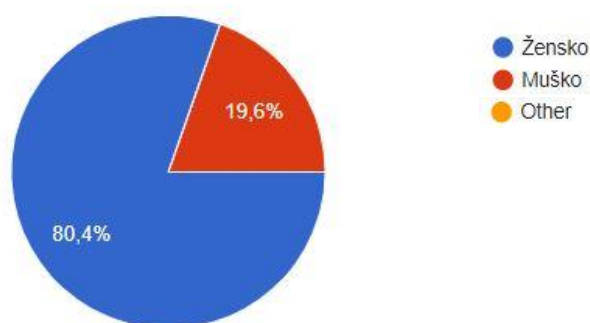


Figure 2: Udio spolova hrvatske ankete

Odgovori koji se tiču dobi ispitanika kreću se u svim dobnim skupinama koje su bile mogući odgovori. U engleskoj anketi najviše ispitanika bilo je starosti od 25 do 34 godine, čak 36,4%, dok je u hrvatskoj anketi najviše ispitanika između 18 i 24 godine, 35,7%. I engleska i hrvatska anketa zabilježile su samo jednu osobu mlađu od 14 godina dok je za najveći prag, 45 godina ili više, u engleskoj anketi pristupilo 8 ljudi (7,5%), a u hrvatskoj anketi 11 osoba.

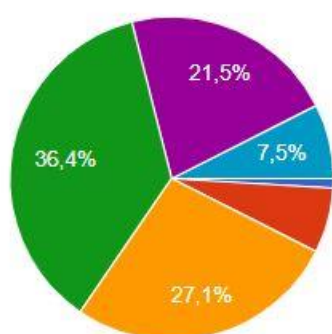


Figure 4: Udio dobnih skupina engleske ankete

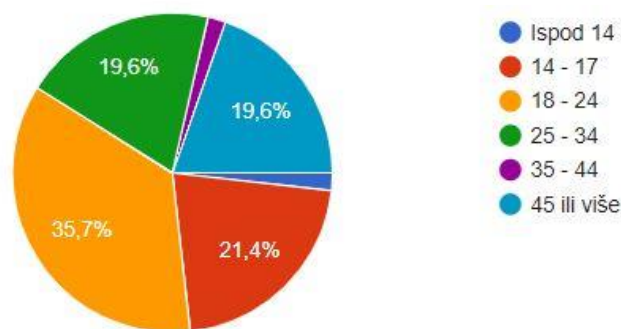


Figure 3: Udio dobnih skupina hrvatske ankete

9.3. Hipoteza

Na temelju teorijskih istraživanja o ljudskom strahu, elementima pobuđivanja straha, odnosa empatije, uzbuđenja, neizvjesnosti i čovjekove osobnosti prema horor filmovima, formira se sljedeća hipoteza koja će se analizom potvrditi ili odbaciti:

H0: *Strah izazvan horor filmovima uzrokuje poteškoće u stvarnom životu.*

H1: *Strah izazvan horor filmovima ne uzrokuje poteškoće u stvarnom životu.*

10. Analiza rezultata

Drugi niz pitanja sastoji se od osnovnih pitanja o horor filmovima kako bi se ispitanici na temelju toga mogli grupirati u određene grupe koje potencijalno mogu biti vrlo povezane s ostalim odgovorima i osobito s hipotezom.

Prvo pitanje bilježilo je koliko često od 1 do 7 (1 – nikada, 7 – vrlo često) ispitanici gledaju horor filmove. Engleska i hrvatska anketa bitno se razlikuju u odgovorima. Dok je u engleskoj anketi 45,8% ispitanika odabralo najvišu ocjenu 7 i tek 1 osoba ocjenu 1, u hrvatskoj anketi samo je 3,6% ispitanika odabralo ocjenu 7 i visokih 23,6% ocjenu 1. Odnosno, engleski ispitanici mnogo češće gledaju horor filmove od ispitanika na području Hrvatske.

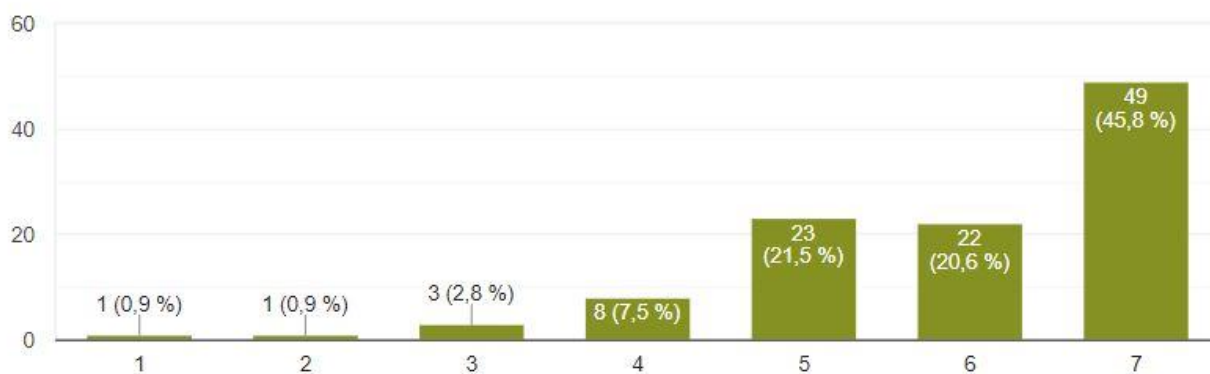


Figure 5: Graf engleske ankete koji prikazuje koliko često ispitanici gledaju horor filmove

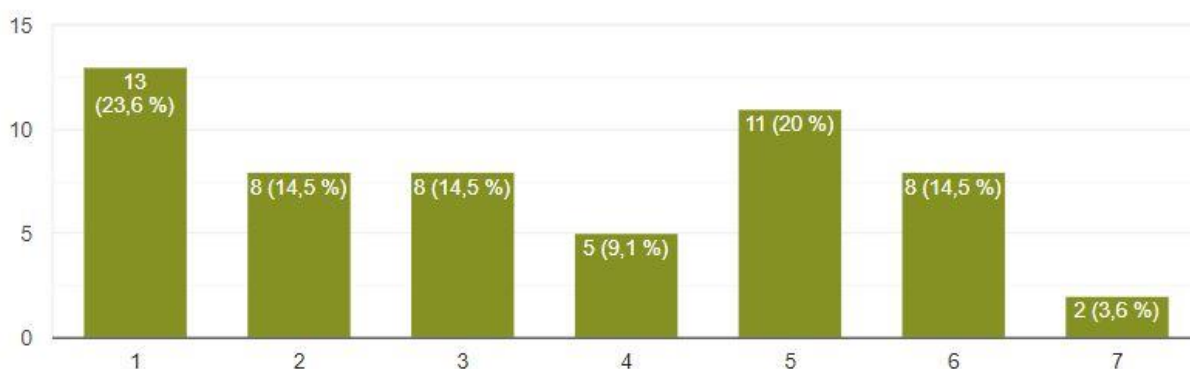


Figure 6: Graf hrvatske ankete koji prikazuje koliko često ispitanici gledaju horor filmove

Sljedeće pitanje odnosilo na to koliko se ispitanicima sviđaju horor filmovi. 72,9% ispitanika iz inozemstva odgovorilo je s najboljom ocjenom 7 i tek 0,9% (jedna osoba) s ocjenom 1. Ispitanici s hrvatskog prostora odgovorili su nešto drugačije gdje 23,6% ljudi dalo najvišu ocjenu i 25,5% ljudi najmanju ocjenu.

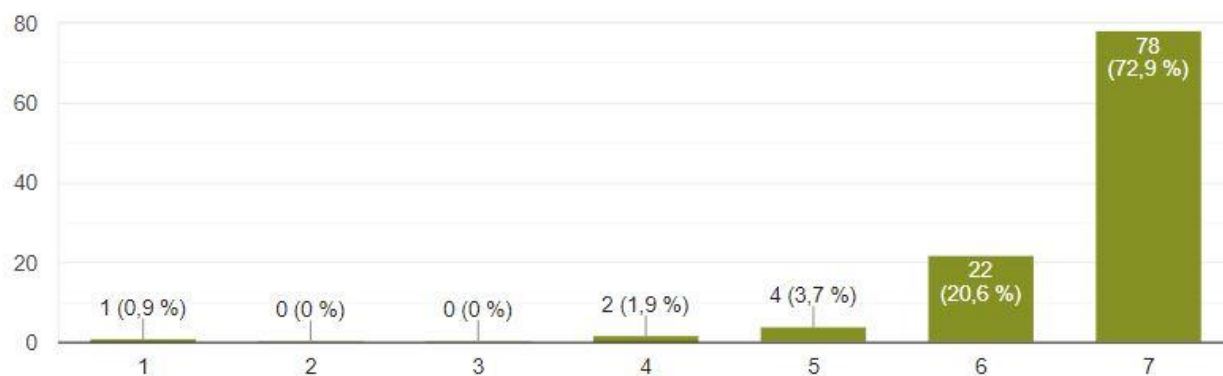


Figure 7: Graf engleske ankete koji prikazuje koliko se ispitanicima sviđaju horor filmovi

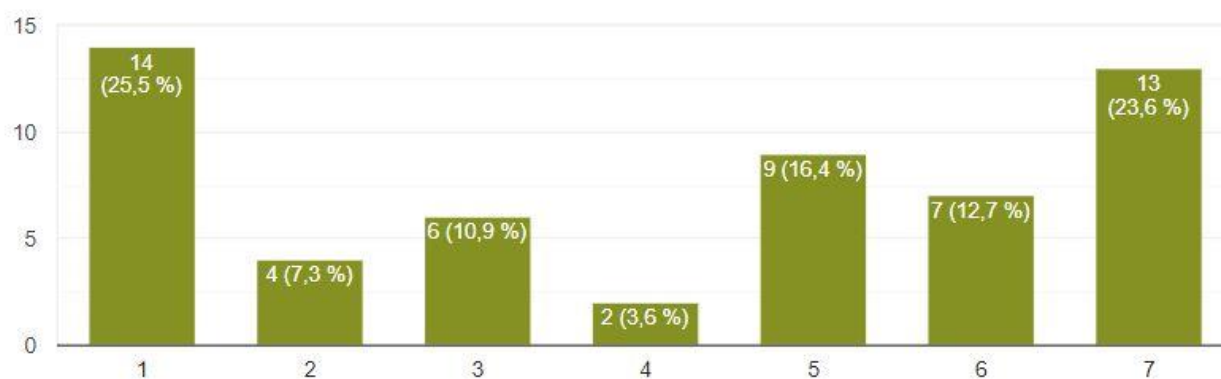


Figure 8: Graf hrvatske ankete koji prikazuje koliko se ispitanicima sviđaju horor filmovi

Sljedeće pitanje odnosilo se na podvrste horor filmova gdje su rezultati bili nešto sličniji. Vodeće podvrste u oba slučaja bili su psihološki horor s 37,7% i paranormalni horor s 24,5% odgovora u engleskoj anketi te psihološki horor s 39,2% i paranormalni horor s 31,4% odgovora u hrvatskoj anketi. Engleska anketa najmanje je odgovora zabilježila za podvrstu *Gore and disturbing* s 9,4%, a hrvatska anketa za podvrstu s čudovištima (7,8%).

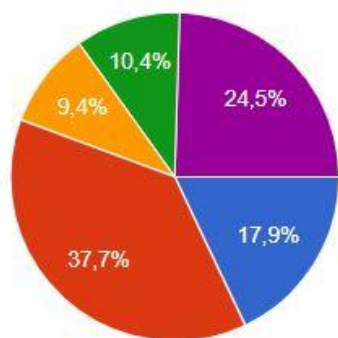


Figure 9: Udio sviđanja po podvrstama horora (engleska anketa)

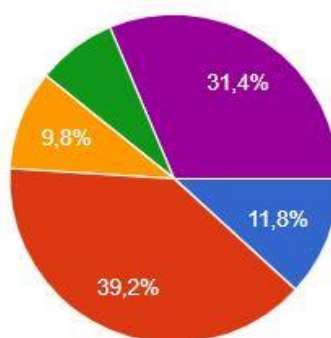


Figure 10: Udio sviđanja po podvrstama horora (hrvatska anketa)

- Killer (Halloween, Friday The 13th, The Texas Chainsaw Massacre, Deep Red)
- Psychological (Psycho, The Strangers, You're Next)
- Gore and Disturbing (Saw, Hostel, Nekromantik, I Spit On Your Grave)
- Monsters (Resident Evil, Frankenstein, Night of Living Dead)
- Paranormal (The Exorcist, The Grudge, Poltergeist)

Sljedeća pitanja odnosila su se direktno na empatiju i kako ljudi doživljavaju likove i njihove emocije i radnje. Na prvo pitanje o radnjama likova 78,5% ljudi u engleskoj je anketi odgovorilo da su zainteresirani i udubljeni u ono što se događa i samo je 1 osoba odgovorila da ju ne zanima. Ostatak (20,6% odgovorio je s ponekad). U hrvatskoj anketi 58,2% se složilo dok je 12,7% negiralo da su udubljeni u radnje likova.

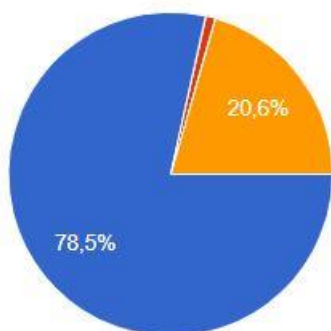


Figure 12: Udio empatije (engleska anketa)

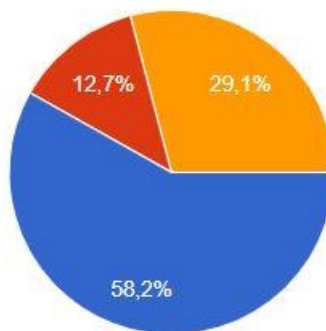


Figure 11: Udio empatije (hrvatska anketa)

- Da
- Ne
- Ponekad

Na pitanje o zainteresiranosti oko emocija likova 55,6% ljudi reklo je da su zainteresirani dok 16,7% kaže da nisu u hrvatskoj anketi. Engleska anketa bilježi 74,8% odgovora zainteresiranosti i samo 3,7% nezainteresiranosti oko emocija likova.

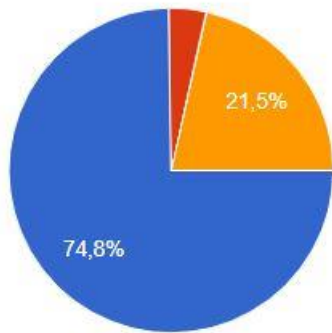


Figure 13: Udio zainteresiranosti oko emocija likova (engleska anketa)

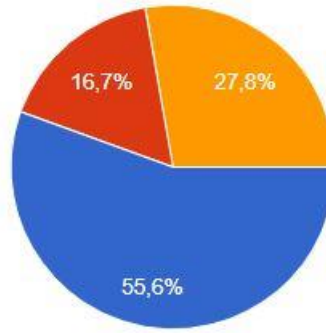


Figure 14: Udio zainteresiranosti oko emocija likova (hrvatska anketa)



Sljedeće pitanje odnosilo se isključivo na žrtve u horor filmovima. Iz inozemne ankete najviše je ispitanika označilo da ponekad suosjeća sa žrtvama (56,6%) dok je u hrvatskoj anketi isti slučaj s 40% odgovora.

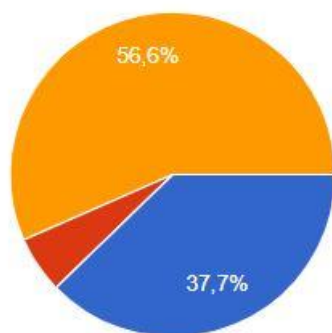


Figure 16: Udio suosjećanja sa žrtvama (engleska anketa)

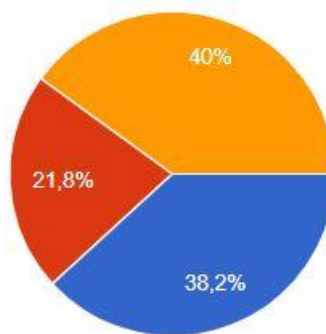


Figure 15: Udio suosjećanja sa žrtvama (hrvatska anketa)



Sljedeće pitanje odnosilo se isključivo na neprijatelje u horor filmovima. Ispitanici iz engleske ankete u velikom su se broju odlučili za odgovor ponekad (69,2%) dok je u hrvatskoj većina odgovorila da ne suosjećaju s neprijateljima.

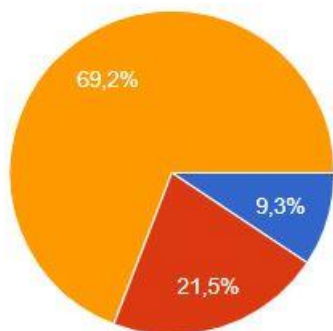


Figure 18: Udio suosjećanja s neprijateljima (engleska anketa)

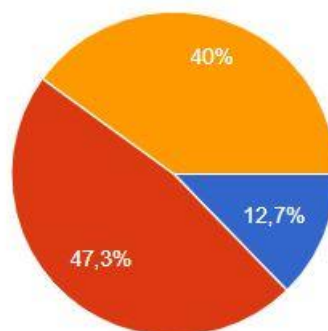
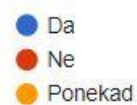


Figure 17: Udio suosjećanja s neprijateljima (hrvatska anketa)



Na pitanje o tome mogu li se poistovjetiti s likovima ispitanici su u engleskoj anketi sa 61,7% odgovorili da ponekad mogu dok je u hrvatskoj anketi isto odabralo 52,7% ispitanika.

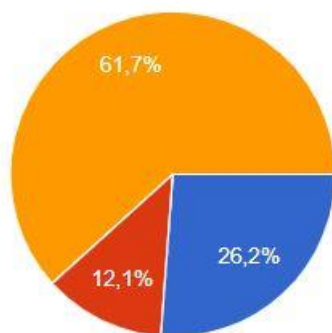


Figure 20: Udio poistovjećivanja (engleska anketa)

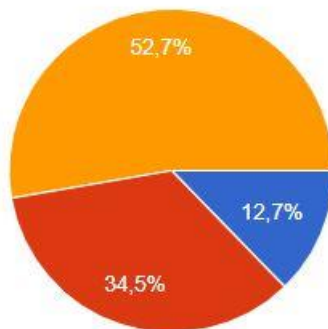
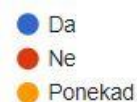


Figure 19: Udio poistovjećivanja (hrvatska anketa)



Sljedeće pitanje bavilo se osjećajima koje gledatelji osjećaju kada se likovi nađu u nevolji i oni im ne mogu pomoći. Glavna emocija bila je uznemirenost. Polovica ispitanika engleske ankete odgovorila je da uopće nisu uznemireni kada ne mogu pomoći likovima koji su u nevolji dok je u hrvatskoj anketi 38,2% odgovorilo isto. 29,1% ispitanika hrvatske ankete izrazilo je da su uznemireni kada ne mogu pomoći likovima u nevolji.

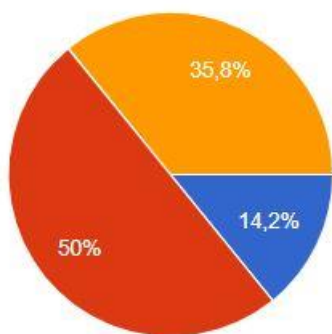


Figure 22: Udio uznemirenosti
(engleska anketa)

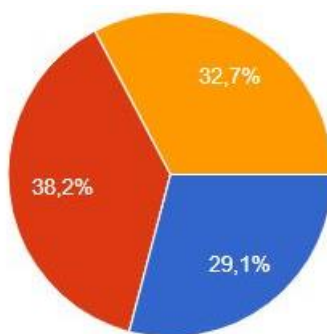
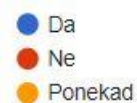


Figure 21: Udio uznemirenosti
(hrvatska anketa)



Sljedeća pitanja odnose se na poteškoće koje se mogu pojaviti u svakodnevnom životu zbog konzumiranja horor filmova.

Prvo pitanje odnosilo se na uznemirujuće misli. 65,1% ispitanika engleske ankete odgovorilo je da su se barem jednom susreli s uznemirujućim mislim dok su ispitanici hrvatske ankete potvrdili isto sa 70,9%.

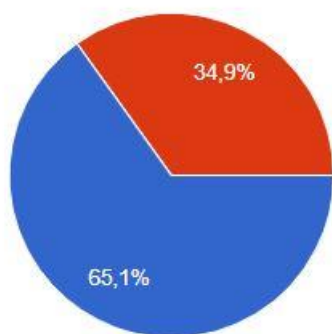


Figure 24: Udio pojavljivanja
uznemirujućih misli (engleska anketa)

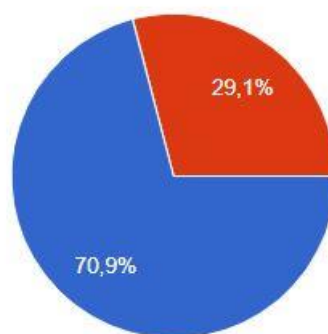


Figure 23: Udio pojavljivanja
uznemirujućih misli (hrvatska anketa)



Sljedeće pitanje odnosi se na učestalosti uznemirujućih misli. Ispitanici iz inozemstva u najvećem su broju odgovorili da su nakon nekoliko horor filmova imali uznemirujuće misli, a 15,2% njih reklo je da su ih imali nakon većine horor filmova. Jedna

U hrvatskoj anketi ispitanici su u najvećem postotku označili da su samo ponekad imali uznemirujuće misli (56,9%). Njih 13,7% izjasnilo se da je imalo uznemirujuće misli koje su se ponavljale nakon svakog horor filma.

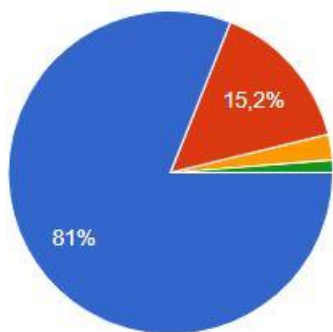


Figure 25: Učestalost pojavljivanja uznemirujućih misli (engleska anketa)

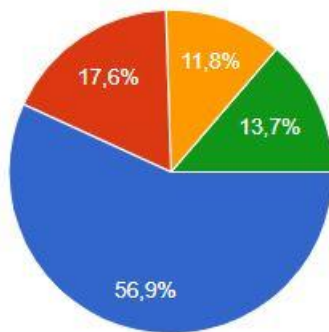


Figure 26: Učestalost pojavljivanja uznemirujućih misli (hrvatska anketa)

Sljedećih nekoliko pitanja odnosilo se na svakodnevne trenutke i jesu li ispitanici imali poteškoća nakon gledanja horor filmova.

Za uznemirujuće snove ispitanici iz engleske ankete najviše su označili ocjenu 2 (45,3%) dok je samo 1,9% glasalo najvišom ocjenom 5. U hrvatskoj anketi najviše je osoba glasalo ocjenom 1 (27,3%), odnosno nikada nisu imali uznemirujuće misli. 12,7% glasalo je ocjenom 5, odnosno imali su uznemirujuće misli vrlo često.

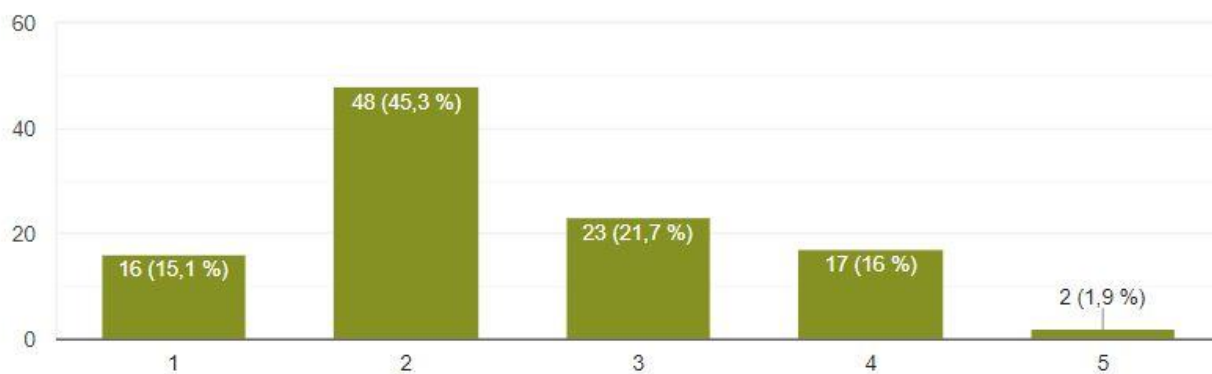


Figure 27: Intenzitet uznemirujućih snova (engleska anketa)

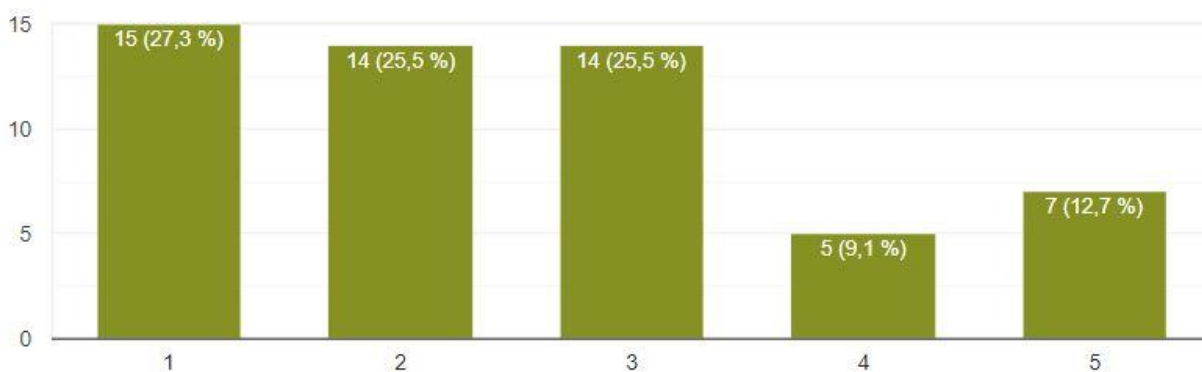


Figure 28: Intenzitet uznemirujućih snova (hrvatska anketa)

O poteškoćama sa spavanjem 35,8% ljudi iz engleske ankete kazalo je da se nikada nisu susreli sa sličnim problemom dok je 2,8% odgovorilo da vrlo čisto nisu mogli spavati. 36,4% ispitanika hrvatske ankete također nije imalo nikakve probleme dok ih je 16,4% imao vrlo često.

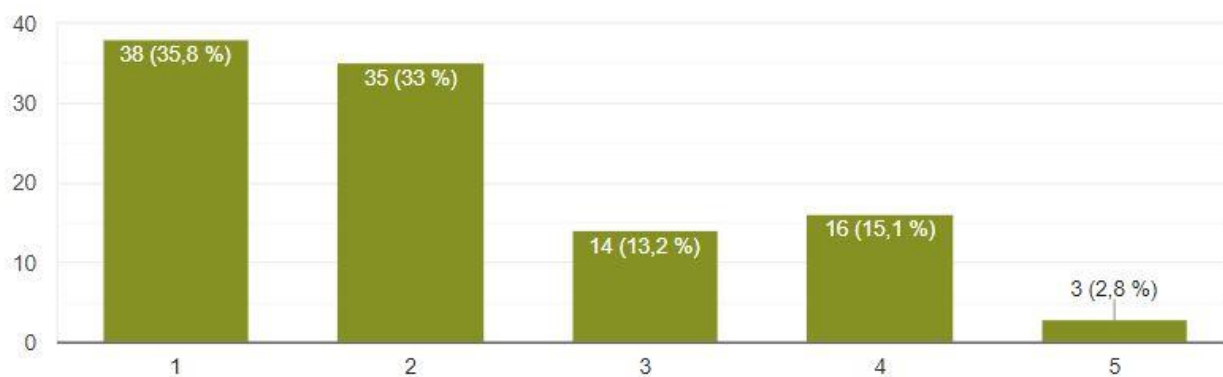


Figure 29: Intenzitet poteškoća sa spavanjem (engleska anketa)

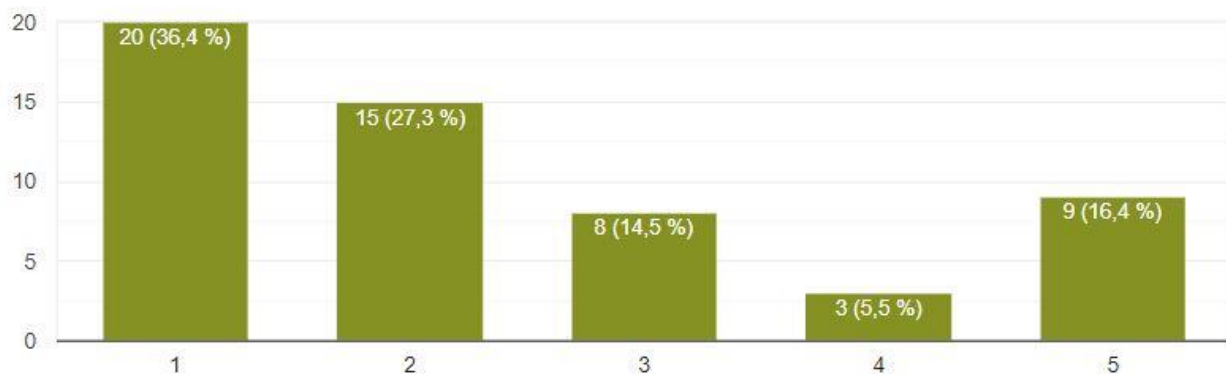


Figure 30: Intenzitet poteškoća sa spavanjem (hrvatska anketa)

Više od polovice ispitanika hrvatske ankete reklo je da nikada nisu ostavili upaljeno svjetlo u sobi (52,7%) dok je u engleskoj anketi to reklo 49,1% ispitanika. Najmanje odgovora ponovno je i pripalo ocjeni 5.

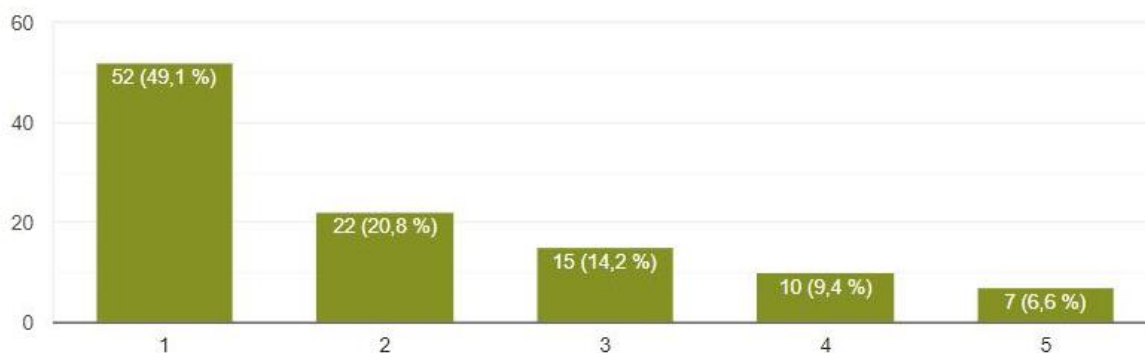


Figure 31: Udio ostavljanja upaljenog svijetla (engleska anketa)

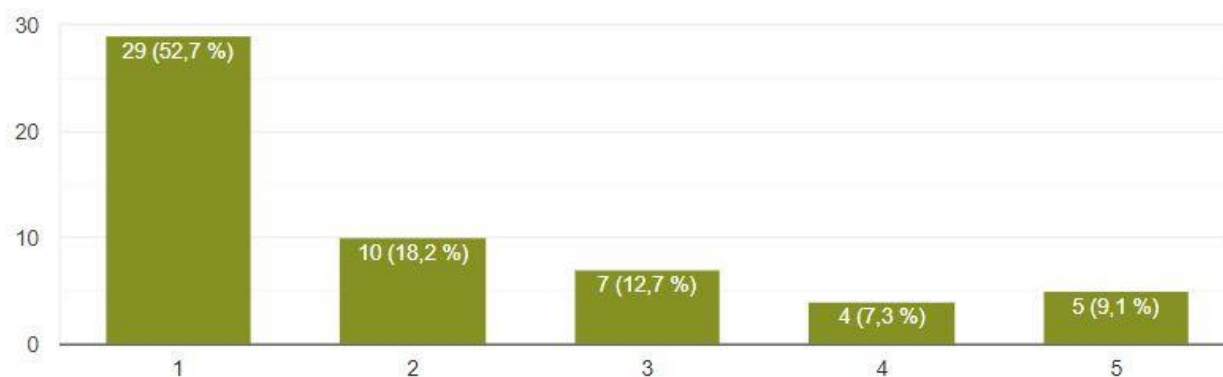


Figure 32: Udio ostavljanja upaljenog svijetla (hrvatska anketa)

27,3% sudionika hrvatske ankete reklo je da su se vrlo često bojali kada je bilo previše tiho u njihovom domu, a njih 30,9% se nikada nije bojalo. S druge strane, 36,8% ispitanika iz engleske ankete odgovorili su da se nikada nisu bojali dok se 8,5% bojalo vrlo često.

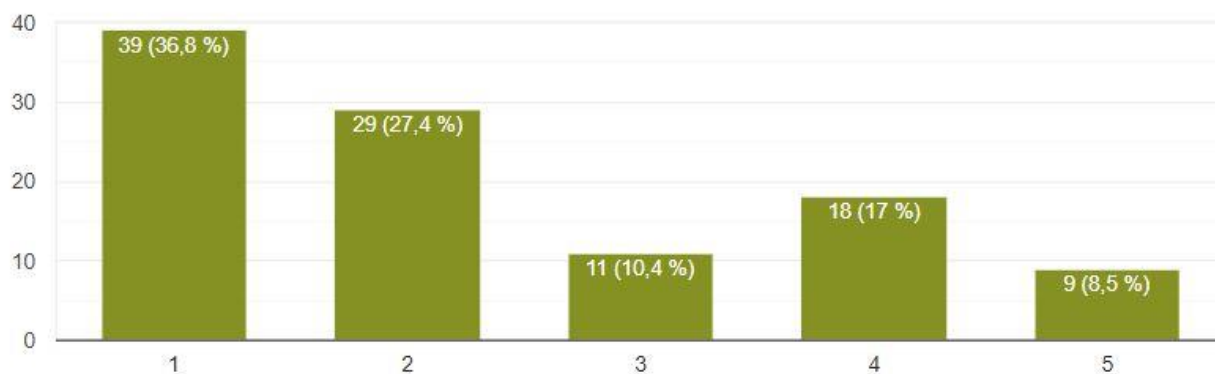


Figure 33: Intenzitet straha tijekom tišine (engleska anketa)

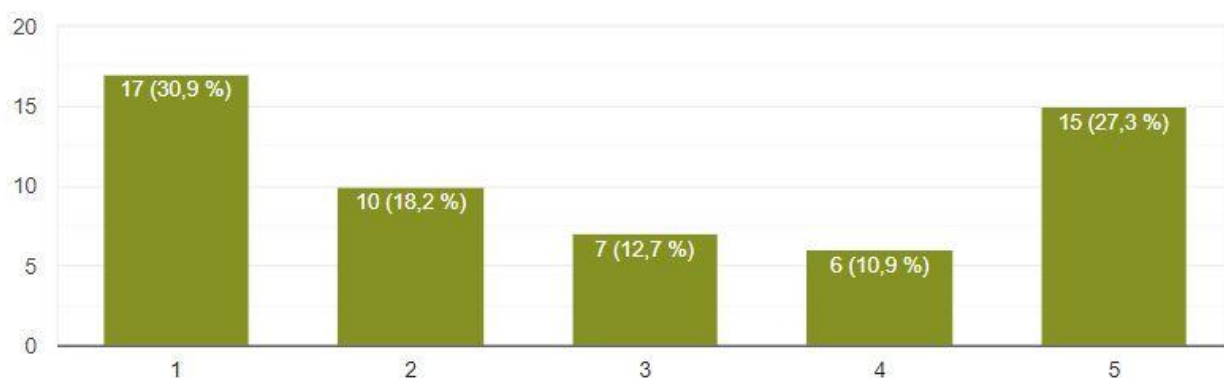


Figure 34: Intenzitet straha tijekom tišine (hrvatska anketa)

Po pitanju čudnih zvukova u kući, 10,4% ispitanika iz inozemstva reklo je da se vrlo često bojalo dok 17% kaže da se nikada nije. Iz hrvatske ankete najviši broj ispitanika rekli su da su se vrlo često bojali čudnih zvukova (25,9%).

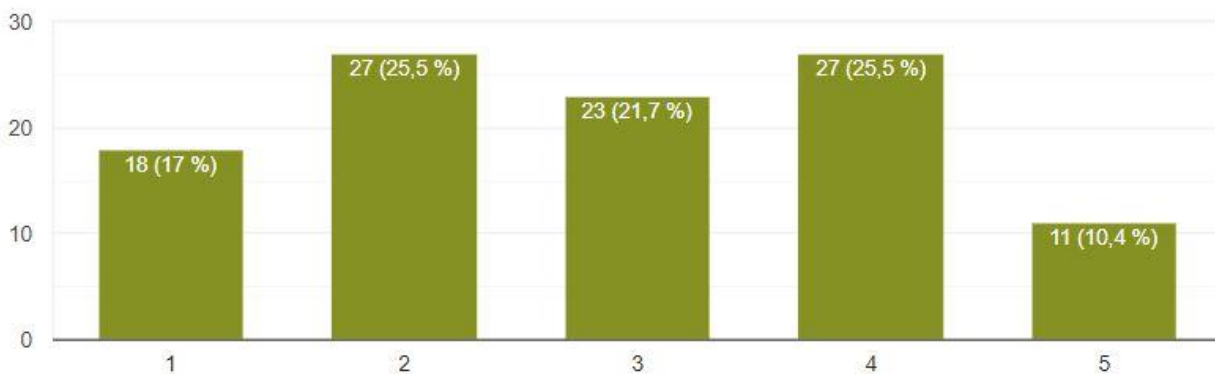


Figure 35: Intenzitet straha zbog čudnih zvukova (engleska anketa)

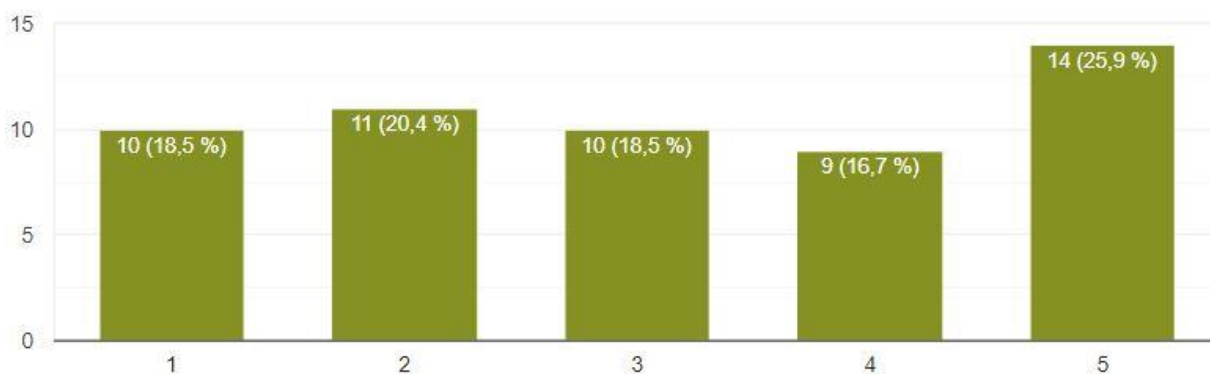


Figure 36: Intenzitet straha zbog čudnih zvukova (hrvatska anketa)

Prije spavanja najveći broj ljudi u engleskoj anketi reklo je da se nikada nisu pobrinuli da im ruke i noge budu na krevetu zbog straha da će ih netko dotaknuti dok je u hrvatskoj anketi najveći broj sudionika odgovorio upravo suprotno s čak 36,4% glasova.

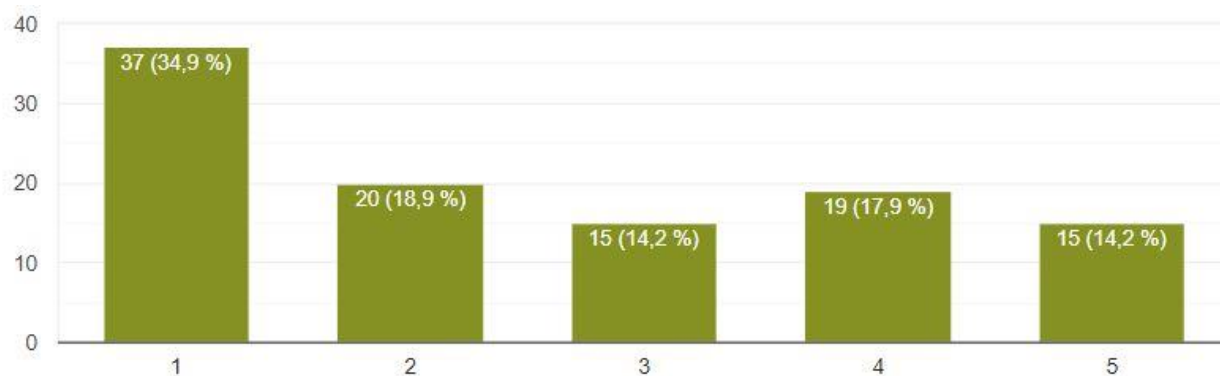


Figure 37: Udio ljudi koji su povukli ruke i noge na krevet kako ih ništa ne bi dotaknulo (engleska anketa)

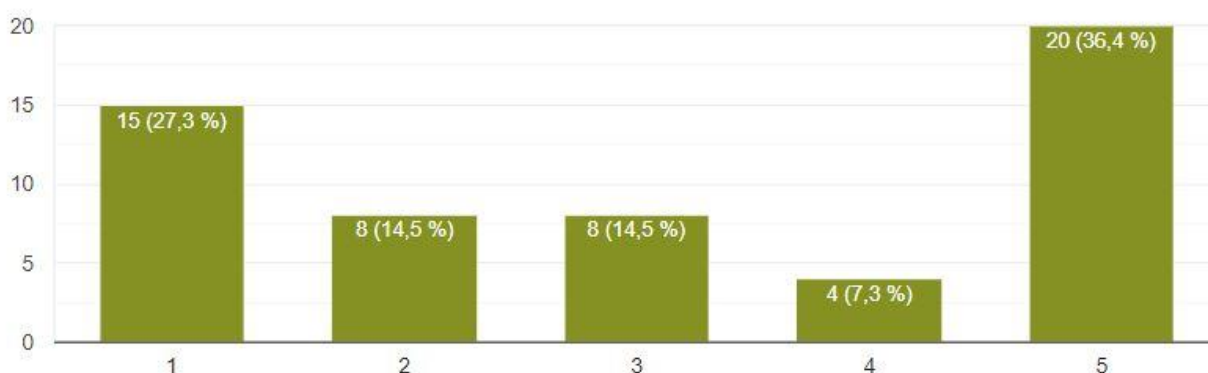


Figure 38: Udio ljudi koji su povukli ruke i noge na krevet kako ih ništa ne bi dotaknulo (hrvatska anketa)

U engleskoj anketi najviše ljudi dalo je ocjenu 2 kada ih se pitalo jesu li se bojali nepoznatih oblika u mraku (26,7%) dok je u hrvatskoj anketi ponovno najviše glasova dobila najviša ocjena s čak 32,7% ljudi koji su se vrlo često bojali nepoznatih oblika u mraku.

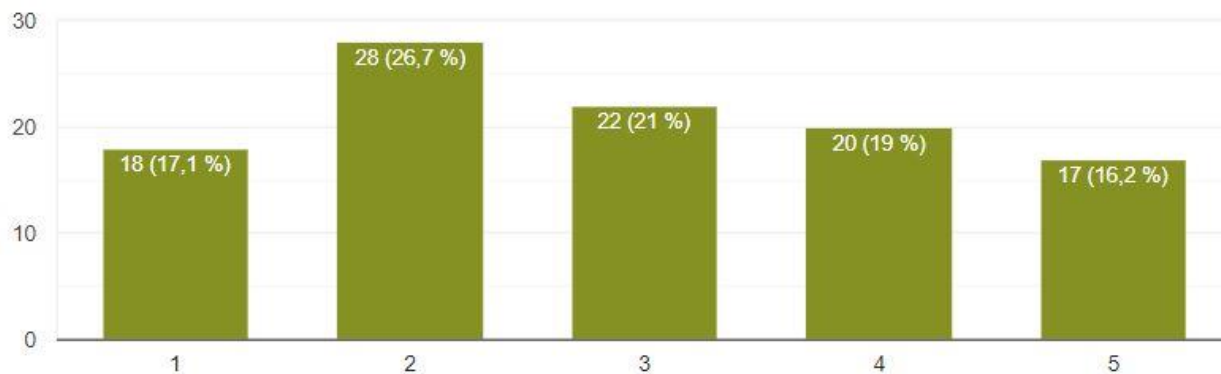


Figure 39: Udio straha od nepoznatih oblika u mraku (engleska anketa)

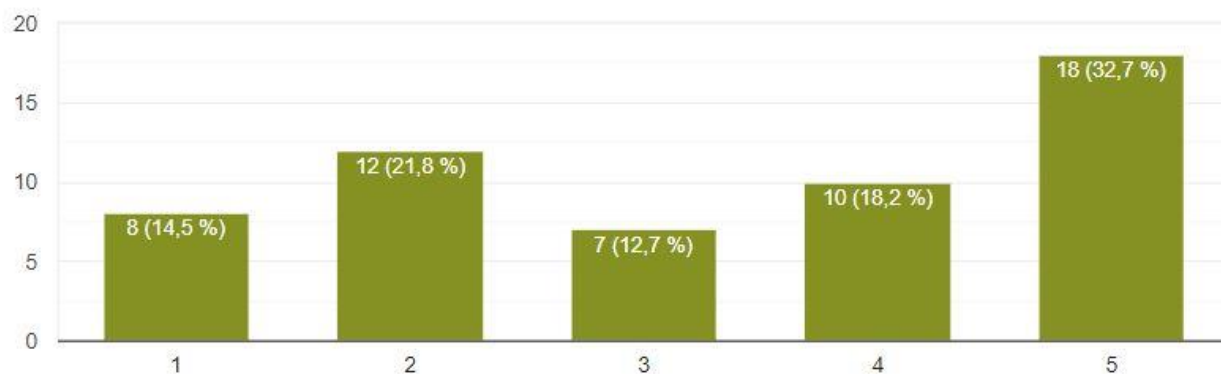


Figure 40: Udio straha od nepoznatih oblika u mraku (hrvatska anketa)

Posljednje pitanje odnosilo se na objekte koji su bili dio filmova od kojih su vrlo poznate porculanske lutke. Gotovo polovica ispitanika iz engleske ankete reklo je da nikada nisu imali poteškoće i samo su tri osobe označile da su problem imale vrlo često. U hrvatskoj anketi 40% ispitanika nikada nije razvilo strah od objekata koji su bili u horor filmu dok je 20% vrlo često strahovao.

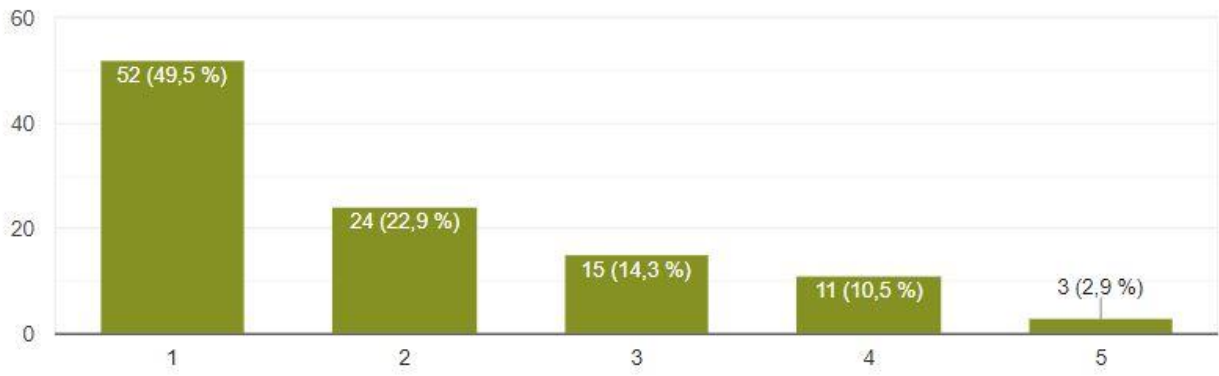


Figure 41: Udio straha od objekata koji su bili dio filma (engleska anketa)

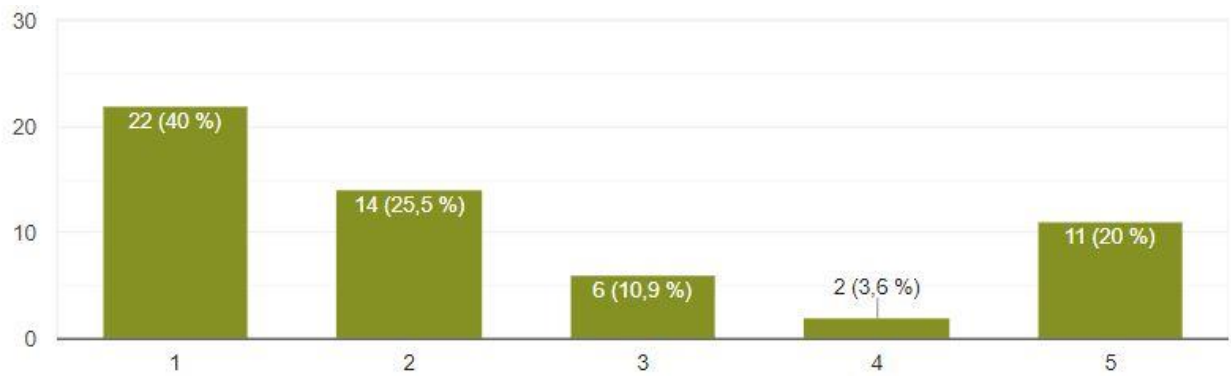


Figure 42: Udio straha od objekata koji su bili dio filma (hrvatska anketa)

11. Diskusija

Prvi dio ankete sastojao se od samo dva pitanja koja daju konkretan uvid u to je li anketu riješilo više žena ili muškaraca i kolika je njihova dob. Odgovori iz dvije ankete prilično se razlikuju po odgovorima na prvo pitanje gdje su u hrvatskoj anketi čak 80,4% ispitanika bile žene i samo 19,6% muškarci. Suprotno, englesku anketu ispunjavalo je više muškaraca, točnije 56,1%, te 39,3% žena. Ostatak se izjasnio za *drugo*. Industrija horor filmova više se oslanja na dob potrošača nego na spol zbog čega ciljaju na adolescente i osobe starosti do 35. godine starosti. Što se tiče dobi, najveći broj korisnika engleske ankete bilo je starosti od 25 do 34 godine (26,4%), a u hrvatskoj anketi najviše je sudionika bilo starosti od 18 do 24 godine (35,7%). Zanimljivo je da je obje ankete ispunio relativno visok broj osoba koje su starije ili imaju 45 godina, s obzirom da to nije ciljana dobna skupina.

Na općim pitanjima o horor filmu gdje su ispitanici trebali odgovoriti koliko često gledaju horor filmove i koliko im se od 1 do 7 sviđaju, rezultati iz anketa su bili potpuno suprotni. Ispitanici iz inozemstva s 45,8% su dali najvišu ocjenu na skali koliko često gledaju horor filmove i samo je jedna osoba rekla da ih nikada ne gleda. S druge strane, ispitanici hrvatske ankete u najvećem su broju rekli da nikada ne gledaju horor filmove dok je jedva dvoje označilo da ih gleda vrlo često. Ako zbrojimo glasove iz obje ankete, 51 osoba vrlo često gleda horor filmove, 13 osoba nalazi se u sredini i 14 osoba nikada ne gleda horor filmove. Bez obzira na omjer gledanja, 23,6% osoba hrvatske ankete izjasnilo se da im se jako sviđaju horor filmovi dok su ispitanici iz inozemstva također odabrali isto s čak 72,9% glasova. Sveukupno, 91 osoba rekla je da im se horor filmovi jako sviđaju i njih 15 reklo je da im se uopće ne sviđaju.

Hipoteza: *Strah izazvan horor filmovima uzrokuje poteškoće u stvarnom životu.*

Hipoteza se temelji na posljednjih 11 pitanja koja se tiču svakodnevnih strahova koje su istraživači, psiholozi i filozofi kroz svoje radove objasnili kao nešto što su zabilježili kod pojedinaca ili kao nešto što je moguće razviti u nekim slučajevima. Pitanja se kreću od poteškoća koja se tiču spavanja i snova, sjećanja na film/filmove i strahova koji se pojavljuju kada je osoba sama. Ispitanici hrvatske ankete većinski su odgovorili da se nikada nisu susreli s navedenim poteškoćama (1 – nikada). Naime, najviši broj ljudi odgovorilo je s ocjenom 5 (vrlo često) kada ih se pitalo jesu li se bojali čudnih zvukova u kući (14 ljudi; 25,9%), jesu li se pobrinuli da su im noge i ruke u potpunosti na krevetu kako ništa ne bi moglo dohvatiti (20 ljudi; 36,4%) i jesu li se bojali nepoznatih oblika u mraku (18 ljudi; 32,7%). 27,3% ljudi reklo je da nikada nisu imali uznemirujuće snove, 32,7% reklo je da se nikada nisu osjećali uzrujano nervozno ili neugodno kad ih je nešto podsjetilo na film, 25,5% ljudi nikada se nije osjećalo kao da moraju biti na

oprezu, čak 36,4% ljudi nikada nije imalo poteškoće sa spavanjem i više od polovice ispitanika nikada nije ostavilo upaljeno svjetlo tijekom noći. U engleskoj anketi odgovori su bili slični, s time da ni u jednom od 11 pitanja nije prevladavala najveća ocjena 5 (vrlo često). Na pitanja o tome jesu li se bojali predmeta koji su bili dio horor filma i jesu li ostavili upaljena svjetla tijekom noći, 50% ljudi odgovorilo je s 1 – nikada na oba pitanja zasebno. Čak 59% ljudi reklo je da nikada nisu skočili na krevet jer su mislili da se nešto nalazi ispod njihovog kreveta. Najveći postotak koji je označio ocjenu 5 bio je vezan uz pitanje o čudnim oblicima u mraku za što je glasalo 16,2% ljudi.

Na temelju pitanja koja se tiču empatije, udubljenost u radnje i emocije likova, suosjećanje i poistovjećivanje s likovima (žrtve i neprijatelji) te količina uznemirenosti kada se netko nađe u nevolji ili im je potrebna pomoć, mogu se zaključiti povezanosti sa strahom i uživanjem. Niska empatija povećava vjerojatnost da je razina uzbuđenja visoka što znači da osoba više uživa u filmu, odnosno ne boji se; neće razviti strahove koji bi mogli narušiti svakodnevicu. Za isto vrijedi i obrnuto. U hrvatskoj anketi 55,6% svih ispitanika reklo je da su zainteresirani oko emocija likova dok je 58,2% reklo da su udubljeni u njihove radnje. 38,2% reklo je da suosjeća sa žrtvama, no samo 12,7% suosjeća s neprijateljima (47,3% uopće ne suosjeća s neprijateljima). 12,7% ispitanika reklo je da se može poistovjetiti; 34,5% reklo je da se ne može. Što se tiče uznemirenosti kada se likovi nađu u nevolji, 38,2% ispitanika reklo je da uopće nisu uznemireni i 29,1% reklo je da jesu. Ispitanici engleske ankete sa 78,5% odgovorili su da su zainteresirani oko radnji likova i samo 0,9% (1 osoba) je reklo da nisu. 74,8% ljudi zanimaju emocije likova dok 3,7% uopće ne zanimaju iste. 37,7% ispitanika suosjeća sa žrtvama i samo 9,3% suosjeća s neprijateljima u horor filmovima. Čak 26,2% može poistovjetiti s likovima dok polovica kaže da se nikada ne osjećaju uznemirenim kada ne mogu pomoći liku koji se nađe u nevolji. S obzirom da je u engleskoj anketi čak 72,9% ljudi (78 ljudi od 107) odgovorilo da jako vole horor filmove, odnosno dali su najvišu ocjenu, možemo zaključiti da se većinski ne mogu poistovjetiti s likovima ili uzrujati kada se likovi nađu u nevolji. Dakle, većinska empatija je manja, u obje ankete.

Ako zbrojimo sve glasove koji su označili ocjenu 1 i 5 iz obje ankete, od 163 ispitanika rezultati glase ovako:

	Zbroj glasova hrvatske i engleske ankete	
	Ocjena 1	Ocjena 5
Imali ste uznemirujuće snove?	31	9
Osjećali ste se uzrujano, nervozno ili neugodno kada Vas je nešto podsjetilo na film?	49	10
Osjećali ste se kao da morate konstantno biti na oprezu?	42	14
Imali ste poteškoće sa spavanjem?	58	12
Ostavili ste upaljeno svjetlo tijekom noći?	71	12
Skočili ste na krevet jer ste mislili da bi netko ili nešto moglo biti ispod vašega kreveta?	85	12
Bojali ste se kada je bilo previše tiho u Vašoj kući?	56	24
Bojali ste se čudnih zvukova u Vašoj kući?	28	25
Pobrinuli ste se da su Vam noge i ruke u potpunosti na krevetu kako Vas ništa ne bi moglo dohvatiti?	52	35
Bojali ste se nepoznatih oblika u mraku?	26	35
Bojali ste se predmeta koji su bili dio horor filma (primjerice porculanska lutka)?	74	14

Tablica 2: Ukupni rezultati najmanje i najveće ocjene pitanja o poteškoćama u svakodnevnom životu

Iz tablice možemo zaključiti da je, kada zbrojimo obje ankete, samo jednom ocjena 5 bila odabrana više puta od ocjene 1. Ostala pitanja odgovorena su najmanjom ocjenom 1 što znači da se velika većina ispitanika nikada nije susrela s navedenim poteškoćama. Razine empatije u oba su slučaja također niske gdje se malo ljudi može poistovjetiti ili suosjećati s likovima. Iz dobivenih rezultata, hipoteza se opovrgava.

12. Zaključak

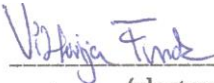
Istraživanje u ovom diplomskom radu opovrgava postavljenu hipotezu da strah uzrokuje poteškoće u svakodnevnom životu iz čega možemo zaključiti više stvari. Filozofi, psiholozi i ostali stručnjaci vrlo često navode kako nema mnogo istraživanja vezanih uz temu horor filmovi i strah dok se, s druge strane, ona istraživanja koja postoje, često sudaraju u rezultatima. Mnogo eksperimenata koji su se provodili u nekim su slučajevima dokazali da niska empatija znači visoko traženje uzbuđenja što je zatim bilo povezano s činjenicom da su ljudi više uživali nego oni koji su imali visoku razinu empatije. U drugim slučajevima rezultati su bili drugačiji zbog čega se nikada sa sigurnošću nije moglo dokazati da niska empatija uvijek znači veće uživanje u filmu. Radovi, knjige i članci iz kojih su uzimani podaci temelje se na različitim skupinama ljudi, na različitim metodologijama i na različitim količinama ljudi. Filmovi koji su se koristili kao uzorci nastajali su u različitim vremenima čiji je raspon gotovo 100 godina. *Noć vještica*, *Progonjeni*, *Krvavo nebo*, *Psycho*, *Naslijeđeno zlo*, *Kletva* su svi horor filmovi, no iako su u istom žanru ne pobuđuju iste emocije ili isti intenzitet emocija. Različita priča, produkcija, gluma, odabir glazbe mogu znatno utjecati na čovjekove reakcije jer se, jednako kao i filmovi, razlikujemo jedan od drugoga. Zašto gledamo horor filmove ako su napravljeni da nas prestraše i zašto zbog toga ne bježimo od njih već i uporno gledamo, kupujemo i dijelimo, objašnjava se na raznim čovjekovim osobinama, potrebama i stavovima. Čak i ako smo svjesni da bismo se mogli susreti s nečim turbulentnim, mi svejedno ne odustajemo i ne stajemo – što se lako reflektira i na svakodnevni život sa svakodnevnim situacijama i događajima. Ljudi koji svjesno traže grafičke i eksplicitne scene na nekim su istraživanjima dokazali visok stupanj psihopatije dok su ljudi koji ne pokazuju emocije zabilježili da se osjećaju tužno ili da im je film odvratn. Ljudi koji imaju visoku razinu traženja uzbuđenja, češće će posezati za horor filmovima bez obzira na njihovu vrstu. Takva vrsta ljudi karakterizirana je znatiželjom i pustolovnim duhom zbog čega moraju istraživati područja koja su im možda zabranjena, područja koja imaju lošu reputaciju. Njihov prioritet jest istražiti, saznati, osjetiti adrenalin i izložiti se riziku kojeg se ne boje, baš kao što je stalozemim i mirnim osobama cilj ne miješati se u većinu stvari. Horor filmovi oduvijek bilježe najveći stupanj neizvjesnosti i velika većina ispitanika uvijek se složi da su neizvjesnost i napetost prve zbog kojih će odabrati horor film – kao što je dokazano i u ovom istraživanju. Ljudi traže neizvjesnost i napetost, ne samo zbog kratkotrajnog osjećaja, već zbog svega onoga što neizvjesnost donosi nakon. Iako se opisuje kao sve ono što dovodi do konačne prijetnje i filmskog vrhunca, neizvjesnost se osjeća i onda kada prijetnja prođe. Ona nas dovodi do euforije, nade ili razočarenja, ovisno o tome kako se raspliću radnje, zbog čega smo uvijek udubljeni u ono što se događa i želimo saznati više. Industrija horor filmova oduvijek igra ulogu odbačenog među filmskim žanrovima

iako iz dana u dan njezina reputacija raste. To se osobito može povezati s ciljanom publikom i općim razmišljanjem starijih da horori nisu nešto što je njima vrijedno gledati kao i s činjenicom da s godinama traženje uzbuđenja opada. Ljudski strah i industrija horor filmova povezani su na nevjerojatne načine koje još treba otkriti, istražiti i opisati, a eksperimenti koji će se moći i željeti provoditi kako bi se došlo do novih činjenica i zaključaka, svakako će obilježiti budućnost horor filma.

Datum i mjesto:

U Varaždinu, listopad 2021.

Potpis studentice:



(vlastoručni potpis)

13. Literatura

- [1] Martin, G. N. (2019). (Why) do you like scary movies? A review of the empirical research on psychological responses to horror films. *Frontiers in psychology*, 10, 2298. Pristupljeno: 20.8.2021.
- [2] Dixon, W. W. (2010). *A History of Horror*. Rutgers University Press. <http://www.jstor.org/stable/j.ctt1b18tjx> Pristupljeno: 20.8.2021.
- [3] Jones, J. (2015.). *The First Horror Film, George Méliès' The Haunted Castle (1896)*. <https://www.openculture.com/2015/10/the-first-horror-film-george-melies-the-manor-of-the-devil-1896.html> Pristupljeno: 22.8.2021.
- [4] Öhman, A. (2008). "Fear and anxiety: Overlaps and Dissociations." In: M. Lewis, J.M. Haviland-Jones & L. Feldman Barrett (Eds.). *Handbook of emotions* (3rd Ed). New York: The Guilford Press. pp. 709–711. Preuzeto: 22.8.2021.
- [5] Loutzenhiser, S. (2016). *The Decay of Monsters: Horror Movies Throughout History* (Doctoral dissertation, University of Oregon), pp. 1-2. Preuzeto: 22.8.2021.
- [6] *prevedeno i prilagođeno*: Rac, K. (2000). *Sofoklo, Kralj Edip*. Zagreb. Bulaja naklada, 2011. str. 70. <https://vdocuments.mx/sofoklo-kralj-edip.html> Pristupljeno: 22.8.2021.
- [7] Cairns, D. (2015). The horror and the pity: Phrikē as a tragic emotion. *Psychoanalytic Inquiry*, 35(1), 75-94. Preuzeto: 21.8.2021.
- [8] Kawin, B. F. (2012). *Horror and the horror film*. Anthem Press, pp. 3-4. Preuzeto: 22.8.2021.
- [9] Britannica, T. Editors of Encyclopaedia (2019, January 2). *Horror film*. *Encyclopedia Britannica*. <https://www.britannica.com/art/horror-film> 14.9.2021.
- [10] Proházková, V. (2012). The genre of horror. *American International Journal of Contemporary Research*, 2(4), 132-133. Preuzeto: 22.8.2021.
- [11] Carroll, N. (1987). The nature of horror. *The Journal of Aesthetics and Art Criticism*, 46(1), pp. 51-59. Preuzeto: 22.8.2021.
- [12] Insider. (2018. srpanj 6.) *How Sound Effects For Horror Movies Are Made | Movies Insider* [Video]. YouTube <https://www.youtube.com/watch?v=zrcpfwIkcoM> Preuzeto: 24.8.2021.
- [13] Whittington, W. (2014). Horror sound design. *A Companion to the Horror Film*, 168-185. Preuzeto: 24.8.2021.
- [14] Lerner, N. (Ed.). (2009). *Music in the horror film: Listening to fear*. (pp. 67-91). Routledge. Preuzeto: 24.8.2021.
- [15] Bullerjahn, C., & Güldenring, M. (1994). An empirical investigation of effects of film music using qualitative content analysis. *Psychomusicology: A Journal of Research in Music Cognition*, 13(1-2), 99-118. Preuzeto: 25.8.2021.

- [16] Zhang, Y., Chen, Q., Du, F., Hu, Y., Chao, F., Tian, M., & Zhang, H. (2012). Frightening music triggers rapid changes in brain monoamine receptors: a pilot PET study. *Journal of Nuclear Medicine*, 53(10), 1573-1578. Preuzeto: 24.8.2021.
- [17] Guidry, J. A. (2004). *The experience of... suspense: Understanding the construct, its antecedents, and its consequences in consumption and* acquisition contexts*. Texas A&M University. pp. 11-14. Preuzeto: 25.8.2021.
- [18] Löker, A. (2005). *Film and suspense*. Trafford Publishing. 26-27. Preuzeto: 25.8.2021.
- [19] Cambridge international dictionary of English. (1995). Suspense. Cambridge: Cambridge University Press. <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/suspense> Pristupljeno: 14.9.2021.
- [20] Carroll, Noël, 2001, "The Paradox of Suspense", in *Beyond Aesthetics* Cambridge: Cambridge University Press. 255-258. Preuzeto: 25.8.2021.
- [21] Smuts, A. (2009). The paradox of suspense. Preuzeto: 26.8.2021.
- [22] Gerrig, R. J. (1989). Suspense in the absence of uncertainty. *Journal of Memory and Language*, 28(6), 633-648. Preuzeto: 26.8.2021.
- [23] Winter, B. (2014). Horror movies and the cognitive ecology of primary metaphors. *Metaphor and Symbol*, 29(3), 151-170. Preuzeto: 26.8.2021.
- [24] Grady, J. (2005). Primary metaphors as inputs to conceptual integration. *Journal of pragmatics*, 37(10), 1595-1614. Preuzeto: 26.8.2021.
- [25] Zuckerman, M. (1994). *Behavioral expressions and biosocial bases of sensation seeking*. Cambridge university press. pp. 124. Preuzeto: 26.8.2021.
- [26] Aluja-Fabregat, A., & Torrubia-Beltri, R. (1998). Viewing of mass media violence, perception of violence, personality and academic achievement. *Personality and Individual Differences*, 25(5), 973-989. Preuzeto: 26.8.2021.
- [27] Walters, G. D. (2004). Understanding the popular appeal of horror cinema: An integrated-interactive model. *Journal of Media Psychology*, 9(2), 1-35. Preuzeto: 27.8.2021.
- [28] Haidt, J., McCauley, C., & Rozin, P. (1994). Individual differences in sensitivity to disgust: A scale sampling seven domains of disgust elicitors. *Personality and Individual Differences*, 16, 701-713. Preuzeto: 27.8.2021.
- [29] Leventhal, H., & Scherer, K. (1987). The relationship of emotion to cognition: A functional approach to a semantic controversy. *Cognition and emotion*, 1(1), 3-28. Preuzeto: 27.8.2021.
- [30] Zillmann, D., Weaver, J. B., Mundorf, N., & Aust, C. F. (1986). Effects of an opposite-gender companion's affect to horror on distress, delight, and attraction. *Journal of Personality and Social Psychology*, 51(3), 586. Preuzeto: 28.8.2021.

- [31] Tamborini, R., Stiff, J., & Zillman, D. (1987). Preference for graphic horror featuring male versus female victimization: Personality and past film viewing experiences. *Human Communication Research*, 13(4), 529-552. Preuzeto: 29.8.2021.
- [32] Hoekstra, S. J., Harris, R. J., & Helmick, A. L. (1999). Autobiographical memories about the experience of seeing frightening movies in childhood. *Media Psychology*, 1(2), 117-140. Preuzeto: 29.8.2021.
- [33] Davis, M. H. (1983). Measuring individual differences in empathy: Evidence for a multidimensional approach. *Journal of personality and social psychology*, 44(1), 113. Preuzeto: 29.8.2021.
- [34] Johnston, D. D. (1995). Adolescents' motivations for viewing graphic horror. *Human Communication Research*, 21(4), 522-552. Preuzeto: 1.9.2021.
- [35] Horowitz, M., & Wilner, N. (1976). Stress films, emotion, and cognitive response. *Archives of General Psychiatry*, 33(11), 1339-1344. Preuzeto: 1.9.2021.
- [36] Hamilton, J. W. (1978). Cinematic neurosis: a brief case report. *Journal of the American Academy of Psychoanalysis*, 6(4), 569-572. Preuzeto: 3.9.2021.
- [37] Palmer, E. L., Hockett, A. B., and Dean, W. W. (1983). The television family and children's fright reactions. *J. Fam. Issues* 4, 279-292. Preuzeto: 4.9.2021.
- [38] Cantor, J., & Wilson, B. J. (1988). Helping children cope with frightening media presentations. *Current Psychology*, 7(1), 58-75. Preuzeto: 6.9.2021.
- [39] Clasen, M., Christiansen, J. K., & Johnson, J. A. (2019). Horror, personality, and threat simulation. *Evol. Behav. Sci.* 17-18. Preuzeto: 6.9.2021.
- [40] Darwin, C. (2015). *The expression of the emotions in man and animals*. University of Chicago press. 27-43. Preuzeto: 8.9.2021.
- [41] Feinstein, J. S., Adolphs, R., Damasio, A., & Tranel, D. (2011). The human amygdala and the induction and experience of fear. *Current biology*, 21(1), 34-38. Preuzeto: 8.9.2021.

Popis slika

- Slika 5.1: Shematski prikaz prostornog rasporeda filma Koliba u šumi. Radnja započinje u kolibi, kreće se ispod u podrum, pa u podzemni laboratorij i na kraju u podzemni svijet.19
- Slika 5.3: Prikaz razlike u veličini između djeteta i čudovišta. Preuzeto sa: https://img.letgo.com/images/2b/f0/dc/40/2bf0dc407f2204a7dede30e15e2de9e4.jpeg?impolicy=img_90021
- Slika 5.2: Prikaz čudovišta iz donjeg kuta tako da izgleda veće i moćnije. Preuzeto sa: <https://i0.wp.com/moviesandmania.com/wp-content/uploads/2013/02/gate2b.jpg?ssl=1>21
- Slika 6.1: Detalj oka koji izražava snažnu emociju u filmu Krug. Preuzeto sa: <https://i.guim.co.uk/img/static/sys-images/Guardian/Pix/pictures/2014/10/21/1413886741290/Ringu-Ring-sadako-eye-014.jpg?width=300&quality=45&auto=format&fit=max&dpr=2&s=413249e9e15ba714d2f0256338076220>26
- Slika 6.2: Gornji kut snimanja koji čovjeka čini slabijim i bespomoćnim u filmu Ukleti. Preuzeto sa: <https://wtfbabe.files.wordpress.com/2014/01/insidious-05-saint-paully-wtf1.jpg>27
- Slika 6.3: Donji kut snimanja neprijatelja koji ga čini većim i snažnijim od žrtve u filmu Petak 13: Novi početak. Preuzeto sa: https://3.bp.blogspot.com/-a9ew81MQCH8/WTkiiyDbQ3I/AAAAAAAAAEgM/OEiy7LbLwKovw6h6lUxFOVAhIAz6Mw1kACLcB/s1600/impostor_jason1.jpg27
- Slika 6.4: Snimanje od strane likova, a ne profesionalnog snimatelja u filmu Paranormalno. Preuzeto sa: https://miro.medium.com/max/1400/1*C7nQhjYO9jh6G-CDI7rpDA.jpeg28
- Slika 6.5: Upotreba sjene kao element nepoznatog u filmu Psycho. Preuzeto sa: <https://cbsnews1.cbsstatic.com/hub/i/2017/10/21/453edbf3-4009-4c31-a7b8-64404aa3d252/psycho-shower-scene-mother-620.jpg>28
- Slika 6.6: Svjetlost šibice koja ograničava pogled u filmu Prizivanje 2. Preuzeto sa: <https://thesplitscreen.files.wordpress.com/2013/07/18-the-conjuring-600x300.jpg>29
- Slika 6.7: Noćni vid i snimanje od strane lika u filmu REC. Preuzeto sa: <https://www.indiewire.com/wp-content/uploads/2014/04/rec4recycle656.jpg?w=656>29
- Slika 6.8: Nepromjenjen izraz lica glumca Ivana Mozzhukhina, takozvani Kuleshov efekt. Preuzeto sa: <https://www.curatormagazine.com/wp-content/uploads/2015/08/Kuleshov-effect.jpg>30

Popis tablica

Tablica 1: Prikaz postotaka žena i muškaraca koji su se složili s postavljenim tvrdnjama na temelju istraživanja koje je proveo Harrison.	32
Tablica 2: Ukupni rezultati najmanje i najveće ocjene pitanja o poteškoćama u svakodnevnom životu	57

Popis grafova

Figure 1: Udio spolova engleske ankete	40
Figure 2: Udio spolova hrvatske ankete	40
Figure 4: Udio dobnih skupina hrvatske ankete	40
Figure 3: Udio dobnih skupina engleske ankete	40
Figure 5: Graf engleske ankete koji prikazuje koliko često ispitanici gledaju horor filmove	42
Figure 6: Graf hrvatske ankete koji prikazuje koliko često ispitanici gledaju horor filmove	42
Figure 7: Graf engleske ankete koji prikazuje koliko se ispitanicima sviđaju horor filmovi	43
Figure 8: Graf hrvatske ankete koji prikazuje koliko se ispitanicima sviđaju horor filmovi	43
Figure 9: Udio sviđanja po podvrstama horora (engleska anketa)	44
Figure 10: Udio sviđanja po podvrstama horora (hrvatska anketa)	44
Figure 12: Udio empatije (hrvatska anketa)	44
Figure 11: Udio empatije (engleska anketa)	44
Figure 13: Udio zainteresiranosti oko emocija likova (engleska anketa)	45
Figure 14: Udio zainteresiranosti oko emocija likova (hrvatska anketa)	45
Figure 16: Udio suosjećanja sa žrtvama (hrvatska anketa)	45
Figure 15: Udio suosjećanja sa žrtvama (engleska anketa)	45
Figure 18: Udio suosjećanja s neprijateljima (hrvatska anketa)	46
Figure 17: Udio suosjećanja s neprijateljima (engleska anketa)	46
Figure 20: Udio poistovjećivanja (hrvatska anketa)	46
Figure 19: Udio poistovjećivanja (engleska anketa)	46
Figure 22: Udio uznemirenosti (hrvatska anketa)	47
Figure 21: Udio uznemirenosti (engleska anketa)	47
Figure 24: Udio pojavljivanja uznemirujućih misli (hrvatska anketa)	47
Figure 23: Udio pojavljivanja uznemirujućih misli (engleska anketa)	47
Figure 25: Učestalost pojavljivanja uznemirujućih misli (engleska anketa)	48
Figure 26: Učestalost pojavljivanja uznemirujućih misli (hrvatska anketa)	48
Figure 27: Intenzitet uznemirujućih snova (engleska anketa)	48
Figure 28: Intenzitet uznemirujućih snova (hrvatska anketa)	49
Figure 29: Intenzitet poteškoća sa spavanjem (engleska anketa)	49
Figure 30: Intenzitet poteškoća sa spavanjem (hrvatska anketa)	49
Figure 31: Udio ostavljanja upaljenog svijetla (engleska anketa)	50
Figure 32: Udio ostavljanja upaljenog svijetla (hrvatska anketa)	50
Figure 33: Intenzitet straha tijekom tišine (engleska anketa)	51

Figure 34: Intenzitet straha tijekom tišine (hrvatska anketa)	51
Figure 35: Intenzitet straha zbog čudnih zvukova (engleska anketa).....	51
Figure 36: Intenzitet straha zbog čudnih zvukova (hrvatska anketa)	52
Figure 37: Udio ljudi koji su povukli ruke i noge na krevet kako ih ništa ne bi dotaknulo (engleska anketa)	52
Figure 38: Udio ljudi koji su povukli ruke i noge na krevet kako ih ništa ne bi dotaknulo (hrvatska anketa)	52
Figure 39: Udio straha od nepoznatih oblika u mraku (engleska anketa)	53
Figure 40: Udio straha od nepoznatih oblika u mraku (hrvatska anketa).....	53
Figure 41: Udio straha od objekata koji su bili dio filma (engleska anketa).....	54
Figure 42: Udio straha od objekata koji su bili dio filma (hrvatska anketa)	54

Prilozi

Izjava o autorstvu

UNIVERSITÄT
SIEVER

Sveučilište
Sjever

SVEUČILIŠTE
SIEVER

**IZJAVA O AUTORSTVU
I
SUGLASNOST ZA JAVNU OBJAVU**

Završni/diplomski rad isključivo je autorsko djelo studenta koji je isti izradio te student odgovara za istinitost, izvornost i ispravnost teksta rada. U radu se ne smiju koristiti dijelovi tuđih radova (knjiga, članaka, doktorskih disertacija, magistarskih radova, izvora s interneta, i drugih izvora) bez navođenja izvora i autora navedenih radova. Svi dijelovi tuđih radova moraju biti pravilno navedeni i citirani. Dijelovi tuđih radova koji nisu pravilno citirani, smatraju se plagijatom, odnosno nezakonitim prisvajanjem tuđeg znanstvenog ili stručnoga rada. Sukladno navedenom studenti su dužni potpisati izjavu o autorstvu rada.

Ja, VIKTORIJA FUNDAK (ime i prezime) pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključivi autor/ica ~~završnog~~/diplomskog (obrisati nepotrebno) rada pod naslovom ČLANSKI STRAN I KONSTRUKCIJA HOLOS FILMA (upisati naslov) te da u navedenom radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova.

Student/ica:
(upisati ime i prezime)

Viktorija Fundak
(vlastoručni potpis)

Sukladno Zakonu o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju završne/diplomske radove sveučilišta su dužna trajno objaviti na javnoj internetskoj bazi sveučilišne knjižnice u sastavu sveučilišta te kopirati u javnu internetsku bazu završnih/diplomskih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice. Završni radovi istovrsnih umjetničkih studija koji se realiziraju kroz umjetnička ostvarenja objavljuju se na odgovarajući način.

Ja, VIKTORIJA FUNDAK (ime i prezime) neopozivo izjavljujem da sam suglasan/na s javnom objavom ~~završnog~~/diplomskog (obrisati nepotrebno) rada pod naslovom ČLANSKI STRAN I KONSTRUKCIJA HOLOS FILMA (upisati naslov) čiji sam autor/ica.

Student/ica:
(upisati ime i prezime)

Viktorija Fundak
(vlastoručni potpis)

Ljudski strah i industrija horor filmova



Pred Vama se nalazi upitnik s nekoliko vrsta pitanja.

Istraživanje se provodi kao dio diplomskog rada **Ljudski strah i industrija horor filmova** da bi se ispitala iskustva različitih ljudi o horor filmovima i način na koji pojedinci doživljavaju iste.

Bitno je znati:

1. Ispunjavate anketu o pitanjima koja se tiču vaših iskustava, vaših mišljenja i reakcija na horor filmove.
2. Vaše sudjelovanje je dobrovoljno. Možete odlučiti ne odgovoriti na pitanja ili se možete povući iz sudjelovanja u bilo kojem trenutku.
3. Vaši odgovori su anonimni i koristit će se isključivo u svrhu izrade diplomskog rada.

Odgovaranje na pitanja trajat će par minuta.

Hvala unaprijed na izdvojenom vremenu i ispunjavanju ankete!

Dob *

- Ispod 14
- 14 - 17
- 18 - 24
- 25 - 34
- 35 - 44
- 45 ili više

Spol *

- Žensko
- Muško
- Ostalo...

Koliko često gledate horor filmove?

	1	2	3	4	5	6	7	
Nikad	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	Vrlo često

Što Vas privlači u horor filmovima?

- Neizvjesnost/napetost
- Drama
- Glazba i zvuk
- Krv/nasilje i eksplicitne scene
- Uzbuđenje
- Priča
- Šuma
- Ukleta kuća
- Izolirani dijelovi grada
- Ispod vode
- Ostalo...

Što biste smanjili u horor filmovima?

- Krv/nasilje i eksplicitne scene
- Previše realističnosti
- Previše nerealističnosti
- "Jump scares"
- Ostalo...

Koja Vam je najdraža podvrsta horor filma?

- Killer (Halloween, Friday The 13th, The Texas Chainsaw Massacre, Deep Red)
- Psihološki (Psycho, The Strangers, You're Next)
- Gore and Disturbing (Saw, Hostel, Nekromantik, I Spit On Your Grave)
- Čudovišta (Resident Evil, Frankenstein, Night of Living Dead)
- Paranormal (The Exorcist, The Grudge, Poltergeist)

Suosjećate li s neprijateljima u horor filmovima?

- Da
- Ne
- Ponekad

~ Ponekad

Možete li se poistovjetiti s likovima?

- Da
- Ne
- Ponekad

~ Ponekad

Suosjećate li sa žrtvama u horor filmovima?

- Da
- Ne
- Ponekad

Jeste li uznemireni kada ne možete pomoći likovima u nevolji?

- Da
- Ne
- Ponekad

Jeste li ikad imali uznemirujuće misli nakon gledanja horor filma?

- Da
- Ne

Osjećali ste se kao da morate konstantno biti na oprezu?

- | | | | | | | |
|--|-----------------------|-----------------------|-----------------------|-----------------------|-----------------------|------------|
| | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | |
| Nikada | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | Vrlo često |
| <input type="radio"/> Više puta nakon svakog filma | | | | | | |

Imali ste poteškoće sa spavanjem?

- | | | | | | | |
|--------|-----------------------|-----------------------|-----------------------|-----------------------|-----------------------|------------|
| | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | |
| Nikada | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | Vrlo često |

Ostavili ste upaljeno svjetlo tijekom noći?

- | | | | | | | |
|--------|-----------------------|-----------------------|-----------------------|-----------------------|-----------------------|------------|
| | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | |
| Nikada | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | Vrlo često |

Osjećali ste se uzrujano, nervozno ili neugodno kada Vas je nešto podsjetilo na film?

	1	2	3	4	5	
Nikada	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	Vrlo često

Skočili ste na krevet jer ste mislili da bi netko ili nešto moglo biti ispod vašega kreveta?

	1	2	3	4	5	
Nikada	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	Vrlo često

Bojali ste se kada je bilo previše tiho u Vašoj kući?

	1	2	3	4	5	
Nikada	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	Vrlo često

Bojali ste se čudnih zvukova u Vašoj kući?

	1	2	3	4	5	
Nikada	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	Vrlo često

Pobrinuli ste se da su Vam noge i ruke u potpunosti na krevetu kako Vas ništa ne bi moglo dohvatiti?

	1	2	3	4	5	
Nikada	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	Vrlo često

Bojali ste se nepoznatih oblika u mraku?

	1	2	3	4	5	
Nikada	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	Vrlo često

Bojali ste se predmeta koji su bili dio horor filma (primjerice porculanska lutka)?

	1	2	3	4	5	
Nikada	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	Vrlo često

Human fear and the industry of horror movies



In front of you is a questionnaire with several types of questions.

The research is conducted as part of a research paper/thesis "Human fear and the industry of horror movies" to collect the experiences and thoughts from different people.

It is important to know:

1. This is about your experiences, your opinions and your reactions to horror movies.
2. Your participation is voluntary. You can choose not to answer questions or you can withdraw any time if you wish.
3. Your answers are anonymous and will be used exclusively for the purpose of writing the research paper/thesis.

Answering the questions will take a few minutes.

Thanks in advance for your time and filling out the survey!

Age

*

- Under 14
- 14 - 17
- 18 - 24
- 25 - 34
- 35 - 44
- 45 or more

Gender *

- Female
- Male
- Other

How often do you watch horror movies?

	1	2	3	4	5	6	7	
Never	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	Very often

How much do you like horror movies?

	1	2	3	4	5	6	7	
I don't like them	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	I love them

What is your favourite setting?

- Domestic
- Forest
- Haunted house
- Isolated parts of the city
- Underwater
- Other

...

What's your favourite type of horror movies?

- Killer (Halloween, Friday The 13th, The Texas Chainsaw Massacre, Deep Red)
- Psychological (Psycho, The Strangers, You're Next)
- Gore and Disturbing (Saw, Hostel, Nekromantik, I Spit On Your Grave)
- Monsters (Resident Evil, Frankenstein, Night of Living Dead)
- Paranormal (The Exorcist, The Grudge, Poltergeist)

What attracts you in horror movies?

- Suspense
- Drama
- Music and sound
- Gore and violence
- Excitement
- Story

What would you want to see less in horror movies?

- Gore and violence
- Realistic stuff
- Unrealistic stuff
- Jump scares
- Other

Are you interested about the characters' actions?

- Yes
- No
- Sometimes

Are you interested about characters' emotions?

- Yes
- No
- Sometimes

Do you sympathize with victims in horror movies?

- Yes
- No
- Sometimes

Do you sympathize with villains in horror movies?

- Yes
- No
- Sometimes

Can you relate to the characters?

- Yes
- No
- Sometimes

Do you feel upset when you can't help the characters who need help?

- Yes
- No
- Sometimes

Have you ever had disturbing thoughts after watching a horror movie?

- Yes
- No

How often?

- After few horror movies
- After most of the horror movies
- After every horror movie
- After every horror movie, repetitively

Think about horror movies that disturbed you the most. Please answer the next set of questions on the scale from 1 to 5, according to how strongly you agree.

Opis (po izboru)

You had disturbing dreams?

	1	2	3	4	5	
Never	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	Very often

You were feeling upset, nervous or uneasy when something reminded you of the horror movie?

	1	2	3	4	5	
Never	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	Very often

You felt like you have to be on guard?

	1	2	3	4	5	
Never	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	Very often

You had troubles sleeping?

	1	2	3	4	5	
Never	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	Very often

You left the lights on before going to bed?

	1	2	3	4	5	
Never	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	Very often

You jumped on your bed because you thought someone or something might be under it?

	1	2	3	4	5	
Never	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	Very often

You were scared when it was too silent in your home?

	1	2	3	4	5	
Never	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	Very often

You were afraid of weird noises in your home?

	1	2	3	4	5	
Never	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	Very often

You made sure your arms and legs were completely on the bed so nothing can touch you?

	1	2	3	4	5	
Never	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	Very often

You were afraid of weird shapes in the dark?

	1	2	3	4	5	
Never	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	Very often

You were afraid of the objects that were a part of the horror movie?

	1	2	3	4	5	
Never	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	Very often